

T.C
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANASANAT DALI

SANAT VE ZANAAT AKIMI BAĞLAMINDA TUVAL ÜZERİNE
NAKIŞ UYGULAMALARI

Kader ŞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2023

©2023 – Kader ŞAN

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANASANAT DALI

SANAT VE ZANAAT AKIMI BAĞLAMINDA TUVAL ÜZERİNE NAKİŞ
UYGULAMALARI

EMBROIDERY APPLICATIONS ON CANVAS IN THE CONTEXT OF
ARTS AND CRAFTS MOVEMENT

Hazırlayan
Kader ŞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

KIRŞEHİR-2023

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı yüksek lisans öğrencisi, Kader ŞAN tarafından hazırlanan “*Sanat ve Zanaat Akımı Bağlamında Tuval Üzerine Nakış Uygulamaları*” adlı tez çalışması 11/09/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

Üye:

Doç. Dr. Feryal SÖYLEMEZOĞLU

Üye:

Doç Dr. Hande KILIÇARSLAN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2023

Prof. Dr. Cemalettin İPEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2023

Kader ŞAN

İmza

ÖZET
SANAT VE ZANAAT AKIMI BAĞLAMINDA TUVAL ÜZERİNE NAKIŞ
UYGULAMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Kader ŞAN

Danışman: Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

2023– (vii + 93)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı

Jüri

Danışman: Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

Üye: Doç. Dr. Feryal SÖYLEMEZOĞLU

Üye: Doç. Hande KILIÇARSLAN

Özet

Nakış sanatı geçmişten günümüze kadar gelen en eski sanatlardan birisidir. Antik çağdan bu güne kadar gelen ve bulunduğu toplumun kültürel yapısını taşıyan bir sanat dalıdır. “Kadın İşi” olarak nitelendirilen ve cinsiyetçi bir yaklaşımla uzun yıllar boyunca varlığını sürdürmüştür. William Morris bu cinsiyetçi yaklaşımı değiştirmek amacıyla nakış sanatını tekstil ürünlerinde kullanarak yeni bir boyut kazandırmıştır. Morris sanayinin seri üretim ürünlerin ucuz ve değersizliğini vurgulayarak, el sanatları benzersizliğini ve kalitesini savunmuştur.

Bu tez çalışmasının amacı, 19. Yüzyılda İngiltere’de başlayan Sanayi Devrimi sonucunda değer kaybeden nakış sanatı, John Ruskin ve William Morris’in kurduğu Arts and Crafts akımının nakış sanatını yeniden canlandırmak ve gün yüzüne çıkartarak Arts and Crafts akımının etkilerini tespit etmektir. Arts and Crafts akımından etkilenen birçok sanat akımı ve sanatçılar bulunmaktadır. Sanat ürünlerine yeni yorumlar eklenerek sanata ilgi artırılmıştır. Giyim, ev dekorasyon ürünleri, mobilya tasarımları, aksesuar, seramik sanatında, duvar panolarında gibi birçok alan da nakış sanatının yansımaları görülmektedir. Modern sanatın ilk aşaması olarak kabul edilmektedir.

Arts and Crafts akımı bağlamında tuval üzerine nakış uygulamaları metodundan yola çıkılarak özgün tasarımlar tuval üzerine aktarılmıştır. Uygulama çalışmalarında yer alan motif ve desenler ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlılıklar baz alınarak nakış işlemeciliğinin teorik alt yapısı incelenerek, Arts and Crafts akımı etkisinden yola çıkılarak tuval üzerine nakış işlemleri uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arts and Craft Hareketi, Sanayi Devrimi, Tuval Üzerine Nakış İşlemleri.

SUMMARY
EMBROIDERY APPLICATIONS ON CANVAS IN THE CONTEXT OF ARTS AND
CRAFTS MOVEMENT

M.A. Thesis

Preparer: Kader ŞAN

Advisor: Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

2023 – (vii + 93)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School of Social Sciences

Traditional Turkish Handicrafts Main Art Department

Jury

Danışman: Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

Üye: Doç. Dr. Feryal SÖYLEMEZOĞLU

Üye: Doç. Hande KILIÇARSLAN

ABSTRACT

Embroidery art, carrying the cultural structure of the society in which it is positioned, is one of the oldest arts that has survived from the past to the present. It has maintained its existence for long years with a sexist approach which is labeled as “women’s business”. William Morris has added a new dimension by using the art of embroidery in textile products in order to alter this sexist approach. Morris defended the uniqueness and quality of handicrafts, emphasizing the cheapness and worthlessness of mass-produced products of the industry.

The aim of this thesis is to examine the art of embroidery, whose importance has diminished since the beginning of the Industrial Revolution in Britain in the 19th century, in the light of the Arts and Crafts Movement founded by John Ruskin and William Morris and to reveal the effects of this movement. There are many art movements and artists influenced by the Arts and Crafts Movement. In this context, interest in art has increased with new interpretations to art products. Reflections of embroidery art which is considered as the first stage of modern art can be seen in many areas such as clothing, home decoration products, furniture designs, accessories, ceramic art, and wall panels.

In the context of the Arts and Crafts movement, original designs were transferred to the canvas based on the method of embroidery applications on canvas. Furthermore, the application is limited to the motifs and patterns in the works. Based on these limitations, the theoretical background of embroidery was examined, and embroidery on canvas was applied based on the effects of Arts and Crafts movement.

Key Words: Arts and Crafts Movement, Embroidery art, Industrial Revolution, Embroidery Applications on Canvas.

ÖN SÖZ

Geleneksel sanatlar içerisinde yer alan nakış işlemeciliği çok eski bir tarihe sahiptir. Bulunduğu toplumun kültürel yapısını taşıyan nakış, birbirinden farklı tekniklere sahiptir. Sanayi devrimiyle sürekli gelişen teknoloji; tekstil, mimari, seramik sanatı, aksesuar, moda tasarımı gibi birçok alanda seri üretimle el emeği, göz nuru olan el sanatlarının değer kaybetmesine neden olmuştur. Arts and Crafts akımının başlaması ve ilerlemesiyle birçok sanatçı tarafından benimsenmiştir. Bu çalışmada da Arts and Crafts akımından esinlenerek tuval üzerine nakış işlemleri yapılmıştır. Uygulanan bu çalışmalarda renk, desen ve motifler özün tasarımlarla uygulanmıştır. Bu çalışmanın en büyük amacı makineleşmeyle üretilen, zevk ve estetikten uzak endüstriyel ürünlerin, el emeği ile üretilen benzersiz nakış işlemeciliğinin yerini tutmaması gerektiğini gelecek nesillere aktararak varlığını sürdürebilmesidir.

Bu tez çalışmamda planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, kaynak paylaşımlarıyla çalışmamda katkıda bulunan değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ'e sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Lisans ve Yüksek Lisans eğitim hayatımda, değerli bilgilerini paylaşan, yardımlarını esirgemeyen, sadece bölüm içerisinde değil, okul dışında da yanımda olan, üzerimizden emeklerini eksik etmeyen Sayın Prof. Dr. Sema ETİKAN ve Sayın Doç. Dr. Hande KILIÇARSLAN'a sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her aşamasında olduğu gibi, eğitim hayatımda da maddi manevi desteklerini benden esirgemeyen başta babam Halit ŞAN'a ve aileme sevgi ve teşekkürlerimi sunarım. Son olarak hayatımın her anında yanımda bulunan, sevgisiyle desteğini esirgemeyen değerli arkadaşım Cüneyt TOĞULGA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Kırşehir-2023

Kader ŞAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖN SÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	xı
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
GİRİŞ	1
1. ARTS & CRAFTS AKIMI.....	3
1.1. Arts & Crafts Akımının Tarihsel Gelişimi	5
1.2.Sanat Dünyasında Arts and Crafts Akımının Etkileri	6
1.3. Arts and Crafts Akımının Önemli Temsilcileri	7
1.3.1. John RUSKIN.....	7
1.3.2. William MORRIS.....	8
1.4. Arts and Crafts Akımının Etkilendiği Akımlar	10
1.4.1. Ön-Raffaellocu (Rre-Raphaelite).....	11
1.4.2. Estetizm (Aestheticism).....	11
1.4.3. Primitivizm (İlkel Sanat).....	12
1.4.4. Art Nouveau (Sezenyonizm).....	13
1.4.5. Bauhause (Yapı Sanat Okulu)	14
1.4.6. De Stijl (Stil)	14
1.4.7. Pürizm (Arıcılık)	15
1.5. Arts & Crafts Akımının Etkilediği Sanatçılar	15
1.5.1. <i>Laurene BOGLİO</i>	15
1.5.2. Francis Donald KLINGENDER.....	16
1.5.3. Charles ROHLFS	16
1.5.4. Gustav STİCKLEY	16
1.5.5. William GRUEBY	17
1.5.6. Dirk Van ERP.....	17
1.5.7. Frank Lloyd WRİGHT	17
1.6. Arts & Crafts Akımının Güncel Sanat Üzerindeki Etkisi	17
2. NAKIŞ TEKNİĞİ.....	23
2.1. Nakışın Tarihçesi.....	24
2.2. Geleneksel Nakış Teknikleri Ve Uygulama Biçimleri	25
2.3. Kullanılan Araç Ve Gereçler	30
2.4. Geleneksel Nakış Teknikleri İle Üretilen Ürünler.....	31
2.4.1. Ev tekstilleri	33
2.4.2. Giysiler	35
2.4.3. Duvar Panoları.....	38
2.4.4. Osmanlı'da Nakış Sanatı Örnekleri.....	41

2.5. Güncel Sanat Pratiklerinde Nakışın Yansımaları Ve Örnek Sanatçılar	43
3. YÖNTEM	46
4. TUVAL ÜZERİNE NAKİŞ UYGULAMALARI	48
4. 1. Uygulama Tasarım Süreci	48
4.2. Akrep Motifi	48
4.3. Çiçek Bahçesi	51
4.4. Soyut Sanat	53
4.5. Penç Motifi	55
4.6. Kadın	56
4.7. Bezeme	58
4.8. Lale Motifi	60
4.9. Sarmaşık	62
4.10. Saksıda Hayat	63
4.11. Sonbahar	65
4.12. Suyolu Motifi	66
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	69
KAYNAKÇA	72
İNTERNETKAYNAKLARI	76
KAYNAK KİŞİLER	79
ÖZGEÇMİŞ	80
SERGi FOTOĞRAFLARI	81
SERGi KATALOĞU	84

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. 1. Makine ile Yapılan İlk Bezeme Çalışması (19. yy)	3
Şekil 1. 2. Jhon RUSKİN	4
Şekil 1. 3. William MORRİS	5
Şekil 1. 4. William Morris ‘Kırmızı Ev’ Dış Mekan.....	9
Şekil 1. 5. William Morris ‘Kırmızı Ev’ İç Mekan	10
Şekil 1. 6. William Morris ‘Hayat Ağacı Dokuması’	10
Şekil 1. 7. ‘Kızıl Saçlı’ Dante Gabriel Rosetti	12
Şekil 1. 8. ‘Nereye Gidiyorsun’ Paul Gauguin.....	13
Şekil 1. 9. De Stijl’den Esinlenerek Tasarlanan Ürün Örnekleri.....	15
Şekil 1. 10.Meşe Sandalyesi Gustav Stickley	17
Şekil 1. 11. Rabia Kalyoncuoğlu, Loneliness - “Yalnızlık”, (2019)	19
Şekil 1. 12. Golben Tekniği İle Yapılan Eser.....	19
Şekil 1. 13.Agnes Hercgez ‘Dinlenme Yeri’ adlı eseri.....	20
Şekil 1. 14.Aslı Özok Humility - “Tevazu” Adlı Çalışması.....	21
Şekil 1. 15. Fırat Neziroğlu ‘ ‘ Like a Virgin, Like a Prayer’ Adlı Eseri.....	22
Şekil 2. 1. Nakış Örneği.	23
Şekil 2. 2. Türk İşi Nakış Tekniğinde Havlu Kenarı (Şan, 2023).	28
Şekil 2. 3. Aplike Nakış Tekniğinde Örtü Süslemesi.....	29
Şekil 2. 4. Tel Kırma Nakış Tekniğinin Uygulandığı Takı-Aksesuar, Giyim (çeket) –çanta ve Ev Dekorasyon Ürünleri (Şan, 2023).	29
Şekil 2. 5. Pul – Boncuk Tutturma Nakış Tekniğinin uygulandığı Kıyafet (çeket) Ürünü (Şan, 2023).30	
Şekil 2.6. Üst Solda Kumaşın Kasnak Çemberine Geçirilişi, Alta Tırnak. Üst Sağda Suzeni Kasnak İşi Yapmak İçin Kullanılan Tığ ve Altında Gergef.....	27
Şekil 2. 7. Nakış İşlemeciliğinin Kullanım Alanlarında Yatak Örtü Örneği (Şan, 2021)	31
Şekil 2. 8. Nakış İşlemeciliğinin Kullanım Alanlarında Duvar Panosu Örneği (Şan, 2021).....	32
Şekil 2. 9.Nakış İşlemeciliğinin Kullanım Alanlarında Yastık Kenarı Örneği (Şan, 2021).....	32
Şekil 2. 10. Nakış İşlemeciliğinin Kullanım Alanlarında Kur’an’ı Kerim Kılıfı Örneği (Şan, 2021).....	32
Şekil 2. 11.Nakış İşlemeciliği Kullanım Alanlarında Kırılent Örneği.....	33
Şekil 2. 12. Nakış İşlemeciliği Kullanım Alanlarında Masa Örtüsü Örneği (Şan, 2023).....	34
Şekil 2. 13. Nakış İşlemeciliği Kullanım Alanlarında Bohça Örneği (Şan, 2023).....	34
Şekil 2. 14. Makine Nakış Üretimi Alanında Beşik Örtüsü Örneği (Şan, 2023).....	35
Şekil 2. 15. Nakış İşlemeciliği Kullanım Alanlarında Yatak Örtüsü Örneği (Şan, 2023).....	35
Şekil 2. 16. Kumaş tasarımı, Dagobert Peche	36
Şekil 2. 17. L’wren Scott 2013 Sonbaha-Kış Koleksiyonu.....	37
Şekil 2. 18.Oktay Gürsoy Dukuma Kumaşından Tasarlanan Casual Giysi	38
Şekil 2. 19. Leighton House Arab Hall	39
Şekil 2. 20. William De Morgan ‘ ‘Tavus Kuşu Evi’ ‘	40
Şekil 2. 21. Füreya Koray Divan Pastanesi Seramik Pano.....	40
Şekil 2. 22. Osmanlı Dönemi’ne Ait Nakış İşlemeli Yastık Kılıfı	41
Şekil 2. 23. Fatih Sultan Mehmed’e Ait Kaftan	42
Şekil 2. 24. Topkapı Sarayı Duvar Süslemeleri	43
Şekil 2. 25.Severija İnciauskite Kriauneviciene, “Kill for Peace”, 2016, 10 adet kullanılmış asker miğferi, pamuk iplik, delme ve kanaviçe tekniği.	44
Şekil 2. 26. Eliza Bennett Midlandes, A Woman’s Work Is Never Done”, 2014. Dikiş ipliği, nakış tekniği.....	44
Şekil 2. 27. Nicoletta Darita De La Brown Çanta Serisi	45
Şekil 3. 1. Motif ve Desenlerin Tuval Üzerine çizimi (Şan, 2023).....	46
Şekil 3. 2. Merserize iplik kokaları (12) (Şan, 2023)	47
Şekil 3. 3. Merserize İplik çileleri (25) (Şan, 2023).....	47
Şekil 4. 1 . Akrep Motifi Örnekleri.	45
Şekil 4. 2. Akrep Motifi Eskiz Çizimi (Şan, 2023)	50
Şekil 4. 3. Akrep, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Şan,2023)	50

Şekil 4. 4. Penç Motifi Örneği.....	51
Şekil 4. 5. Çiçek Bahçesi Tasarımının Eskiz Çizimi (Şan, 2023)	52
Şekil 4. 6. Çiçek Bahçesi, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Şan, 2023)	52
Şekil 4. 7. Soyut Çiziminin Eskiz Hali (Şan, 2023)	54
Şekil 4. 8. Soyut, Tuval Üzerine Nakış (Şan, 2023).....	54
Şekil 4. 9. Penç Motifi Eskiz Hali (Şan, 2023)	55
Şekil 4. 10. Penç, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Şan, 2023).....	56
Şekil 4. 11. Kadın Eskiz Hali (Şan, 2023).....	57
Şekil 4. 12. Kadın, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Şan, 2023).....	58
Şekil 4. 13.Bezeme Eskiz Hali (Şan, 2023).....	59
Şekil 4. 14.Bezeme, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Şan, 2023)	59
Şekil 4. 15. Lale Motifi	60
Şekil 4. 16.Lalezar Eskiz Hali (Şan, 2023)	61
Şekil 4. 17. Lalezar, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Şan, 2023)	61
Şekil 4. 18.. Sarmaşık Eskiz Hali	62
Şekil 4. 19. Sarmaşık, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Şan, 2023)	63
Şekil 4. 20. Saksıda Hayat Eskiz Hali (Şan, 2023)	64
Şekil 4. 21. Saksıda Hayat, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Şan, 2023)	64
Şekil 4. 22. Sonbahar Eskiz Hali (Şan, 2023)	65
Şekil 4. 23. Sonbahar, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Şan, 2023)	66
Şekil 4. 24. Suyolu Motifinin Örneği	67
Şekil 4. 25. Suyolu Eskiz Hali (Şan, 2023)	67
Şekil 4. 26. Suyolu, Tuval Üzerine Nakış (Şan, 2023).....	68

GİRİŞ

Tekstil sanatı, herhangi bir sanayi üretimine bağlı olmadan, tekstil hammadde, yarı mamul madde veya mamul maddelerinin araç olarak kullanılmak suretiyle, sanat ve tasarım öğretilerinin beraberinde özgün eserlerin üretildiği bir sanatsal disiplindir.

Günümüzde tekstil sanatı renkli ve desenli kumaş tasarımı, halı tasarımı, hazır giyim, moda, konfeksiyon ve ev tekstili gibi alanların sınırlarını aşmış bir görünüm arz eder. Tekstil sanatı 1960'lı yıllardan itibaren birçok Avrupa ülkesinde resim ve heykel gibi bir boyut kazanmıştır. Resim ve heykelden farklı olarak tekstil sanatı kendine özgü malzeme ve teknikleri kullanarak yeni dokusal yüzeyler oluşturan bir sanat dalıdır.

Tekstil sanatı kavramı içerisine, kullanılan malzeme, üretim teknikleri ve sanatsal akımlar çerçevesinde çeşitli dallara ayrılır. Bunlar; serbest tekstiller, tekstil heykeller, sanatsal tekstiller olarak üçe ayrılabilir. Kullanılan tekniklere göre tekstil sanatını; dokuma tekniklerini ve serbest teknikleri kullanan tekstil sanatları olarak ikiye ayırmak mümkündür. Tekstil sanatında kullanılan tekniklerden biri de nakıştır. Nakış, tekstil sanatının iki temel alanı olan dokuma ve yüzey düzenleme alanlarından ikincisi altında incelenen bir tekniktir.

Nakış, antik çağlardan bu yana yüzyıllardır yapılagelen, toplumların yaşayış biçimlerini, estetik değerlerini ve kültürlerini yansıtan bir el sanatıdır. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğünde nakış, genellikle kumaş üzerine renkli iplikler veya sırma, sim kullanarak elle, makineyle yapılan işleme, el işi ince iş. Olarak tanımlanmaktadır (URL 1). (Sözen ve Tanyeli, 2007:170) Nakışı, kumaş üzerine renkli ipliklerle yapılan süsleme, olarak tanımlamışlardır.

Nakış, cinsiyetçi bir yaklaşımla uzun yıllar “kadın işi” olarak nitelendirilmiştir. Nakıştan genellikle üretim biçimi nedeniyle dışıl bir yükleme yapılarak söz edilmiştir. Zanaat temelli, Art's and Craft (Sanat ve El Sanatları) hareketinin kurucusu olan tekstil tasarımcısı William Morris'in bu cinsiyetçi algıyı değiştirmek için, nakış tekniği kullanarak tekstil ürünlerini süslemesiyle farklı bir boyut kazanmıştır. William Morris, el yapımı ürünleri yüceltmek ve zanaatı yeniden canlandırmak amacıyla nakış atölyeleri kurmuştur. Bu atölyelerde duvar halısı, perde, yastık kılıfı, nevresim gibi ev tekstili ürünlerini nakışlar ile bezemiştir. Bu durum, nakış üretimleriyle zanaatın yüceltildiği devrimsel bir sanat hareketi olarak tanımlanmıştır. Morris'in yaptığı nakışlar büyük desenli, canlı renklerden oluşan gösterişli ve göz alıcı ürünlerdir. Aynı zamanda Morris sanatında nakış tekniklerini kullanarak

Orta çağ zenginliğine ve ihtişamına gönderme yapmak, o devirleri sanatında nakışla canlandırmak istemiştir (Mackail, 1899: 192).

Anadolu kültürünün bir parçası olan nakış işlemeciliği sanatı eskiden günümüze kadar insanların yaşayışı, duygu ve düşünceleri hakkında bilgi vermektedir. Geçmişten günümüze insanoğlu doğadaki malzemeleri kullanarak günlük barınma ihtiyaçlarını karşılamak üzere birtakım eşyalar yapmışlardır. Bunlardan nakış işlemeciliği sanatı da önemli bir yere sahiptir. Nakış işlemeciliği sanatı insanların hem ihtiyaçlarını karşılamış hem de onların duygu ve düşüncelerinin bir ifade biçimi olmuştur. Anadolu kadını sosyal yaşantısında karşılaştığı olayları, üzüntüleri, duygu ve düşüncelerini nakış işlemeciliği üzerinde motiflerle göstermiştir. Ortaya çıkan ürünlerde farklı malzemeler kullanılsa da hepsi sanat eserinin bileşenleri sayılmaktadır. Bu süreçte doğa onlara sınırsız hammadde kaynağı olanaklarını sağlamıştır. Böylelikle evcilleşen hayvanların yünlerinden yararlanılıp nakış işlemeciliğinde kullanmışlardır. Anadolu kadınının sanat serüveni, geçmişten günümüze kadar nakışlarda devam etmiştir. Nakış işlemeciliği Anadolu kadınının özveri ile işlediği duygu ve düşüncelerini aktardığı sanat eseri niteliği taşıyan eserlerde adeta can bulmuştur. Bu çalışma geleneksel nakış tekniklerini bir modern sanat nesnesi olan tuval üzerine uygulayarak, nakışı ev tekstili süslemeciliğinden, bir üst düzeye, plastik sanatlar düzeyine taşıma girişimi olması açısından önemlidir.

Bu çalışmanın konusu Arts and Crafts akımı bağlamında tuval üzerine nakış işleme teknikleriyle özgün tasarımlar üretmektir. Nakış işlemeciliği Anadolu insanının özveri ile işlediği duygu ve düşüncelerini aktardığı sanat eseri niteliği taşıyan eserlerde adeta can bulmuştur. Bu çalışmada, Türk sanatında ve Anadolu nakış işlemeciliğinde kullanılan motif ve desenlerin teorik olarak incelenmesi, özgün tasarımlar oluşturulması ve çeşitli geleneksel nakış uygulamalarıyla farklı formlar, ortaya konulup nakış işlemeciliğine çağdaş sanat koşutunda yeni bir boyut kazandırılması ve gelecek kuşaklara aktarılması hedeflenmiştir.

Bu çalışma Arts and Crafts akımı ile nakış işlemeciliğinde yer alan motif ve desenler ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlar doğrultusunda nakış işlemeciliğinin teorik alt yapısı incelenerek yeni ve olan özgün tasarımlarda Arts and Crafts akımının etkilerinden yola çıkılmıştır.

BÖLÜM I

1. ARTS & CRAFTS AKIMI

Arts and Crafts akımı, 19. Yüzyılda İngiltere’de başlayarak, yayılan büyük bir sanat akımıdır. İngiltere, dünyada sanayileşme hareketlerinin en erken başladığı ülkelerden biridir. 1880 yılında ortaya çıkan Arts and Crafts akımı 1910 yılına kadar gelişme göstermiştir. Bu akım endistriyel tasarım ve sanayinin fason üretimine karşı çıkma noktasında beliren bir başkaldırı akımıdır. Arts and Crafts akımının amacı, sanayileşmeyle fabrikalarda üretilen ürünlerin sanat üretimine verdiği zarar ve el emeği ile üretilen ürünlerin seri üretim sonucu değersizleşmesi sorunlarına çözüm üretmektir. El sanatlarındaki gerileme, sanayileşmedeki gelişmeler sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum sanatçılarda ve eleştirmenlerde haklı bir korku oluşturmuştur. El emeğinden olan ekonominin, makinelere doğru evrilmesi fikri sanatçıları rahatsız etmiştir (Karaören, 1997:143, Keser, 2005: 50). Sanayi Devrimi makineleriyle üretilen ilk bezeme şekil 1.1. ‘de görülmektedir.

Şekil 1. 1. Makine ile Yapılan İlk Bezeme Çalışması (19. yy) (URL 2)

Burada asıl rahatsız edici husus, sanatın her kolunun taklit edilmeye başlanması ve seri üretim sayesinde sanat eserlerinin kolayca kopyalanması ve böylece de herkesin alabileceği nesnelere haline getirilmesidir.

Üretimin yapılanmasında, mühendislik alanı, bilimin üretime uygulanması amacıyla örgütlenirken, tasarım da sanatın üretime uygulanması amacıyla örgütlenmeye başlamıştır. Bir anlamda zanaatın kavramsal, zihinsel öğelerini oluşturan bilim ve sanatla ilgili bilgi ve

beceriler üretimden yalıtılmıştır. Üretimde uygulanan farklı disiplinler içerisinde yeniden örgütlenmiştir. Sonuçta sanat-sanayi-zanaat birliği ve bunun öngördüğü tasarım ve uygulama bütünlüğü dağılmıştır. 19. yüzyılda ortaya çıkan Arts and Crafts, Art Nouveau ve daha sonraki Bauhaus gibi tasarım hareketleri endüstrileşmenin yol açtığı yıkım karşısında zanaati ihya etme girişimleri olarak ortaya çıkmışlardır (Artun, 2011:85).

Arts and Crafts hareketi bir anlamda Endüstri Devrimi'nin sanat ve tasarım üzerindeki belirleyiciliğine ve mekanikleşen üretimdeki tasarım estetiğinin zayıflamasına tepki olarak gelişmiştir ve kendi dil önerisini getirmiştir.

Estetik, bireyin fark ettiği nesneye nasıl değer biçeceğine, ona nasıl anlam ekleyerek sanat kavramına dönüştürerek beğenileri kazandırmasıdır. Estetik, güzel ile sanatın harmanlanmasıyla ortaya çıkan üründür. Geçmişten bu güne kadar sanat akımlarında ve sanat yelpazesinde olan sanat dalları estetik tartışma konusu olmuştur. Sanat ürününe, güzelliğine verilen değeri ya da fark edenin ona verdiği değerini kendi geleneklerine ve kültürel bakış açısında mı olduğu tartışılmıştır (Bel, 2020:2).

Sanat eskiden insanoğlunun yarattığı yapıtlarda güzellik ülküsünün ifadesi, olarak tanımlanır. Çağdaş sanat anlayışına göre sanat doyurucu estetik yaşantılar oluşturmak amacıyla dürtüler yaratma becerisi, olarak tanımlanır (Sözen, vd., 2001:208).

Kant, *“Sanatın kendi dışında hiçbir amacı yoktur”* der. Hegel, *“Sanattaki güzellik doğadan üstündür ve sanat, insan aklının ürünüdür”* der. Tolstoy, *“İnsanın bir zamanlar yaşamış olduğu duyguyu, kendinde canlandırdıktan sonra, aynı duyguyu başkalarının hissedebilmesi için ses, çizgi, renk, nakış veya kelimelerle belirlenen biçimlerle ifade etme ihtiyacında ortaya çıkmıştır”* der. Sanat kelimesi etimolojik olarak Osmanlıcaya dayanmaktadır. Arapça'da sanat kelimesi “Amel” iş yapma anlamlarını veren “San'a” kökünden gelmektedir. Yapılan iş alet yardımıyla belirli bir el becerisiyle sürdürülen marangozluk, dokumacılık, işlemecilik gibi meslek dallarını kapsamaktadır (Ertan, vd., 2016:15).

Sanatçı ise, sanat dallarının birinde üretici etkinlikte bulunan kişi olarak tanımlanır (Sözen, vd., 2001:208).

Estetiği reddeden günümüz çağdaş sanatı ise, eski kesin iktisadından uzaklaşarak, genellikle tarihsel bir yön ile hareket eden sanat haline gelmiştir. Estetiği, güzeli sorgulamak ve tasvir etmekten kaçınılmıştır. Estetik bir kalite bütünüyle ilgilenmiştir. Sanat ürünlerinde kültürel, kısmi ve çelişen düşünce olarak tasvir edilmektedir. Sanatçının estetik kültürü

konusuyla, estetik düşünce konusu arasında değişiklik görülmektedir. Estetik kültür ile bağdaşmayınca sanat olmaz, ama estetik düşünce yaygınlaştırılıp kolaylaştırıldığında sanat söz konusudur. Yöre geleneğinin bütününde olduğu gibi sanat da çabaladıkça yeşermektedir. Sanat, ideolojik bir düşünce yapıtıdır (Bel, 2020:2).

Arts and Crafts akımının öz yapısal niteliklerinden biri, savurgan ya da gereksiz bezemeleri reddederek, sade ve basit biçimleri benimsemiş olmasıdır. Bu yönüyle nakış teknikleriyle üretilen el sanatlarıyla bağdaşıklık göstermektedir.

1.1. Arts & Crafts Akımının Tarihsel Gelişimi

19. yüzyılda İngiltere’de başlayan ve dünya ülkelerine yayılan bir sanat akımıdır. Sanayileşmeyle seri üretimin estetikten uzak ve kopyalayarak üretilen ürünlerin değersizleşmesine neden olmuştur. Üretimdeki artan hızın tüketiciye ulaşabilir hale gelmesi toplumu cezbetmiştir. Arts and Crafts akımı; makinelerle seri üretimin artması, sanat atölyelerinin gerilemesi ve değersizleşen sanat eserleri sorununa çözüm bulmaya çalışmaktadır. Gerileyen el sanatları sanatçıların ve sanat eleştirmenlerinin büyük bir korkusu haline gelmiştir.

Sanayi ürünlerinin estetik bağlamında değersiz ve toplum hayatındaki etkilerine bağlı olarak, el sanatlarını önemseyen Avrupa’daki birçok sanat akımlarını destekleyen sanatçılar fikirlerini değiştirmiştir. Bu sanatçılar; “edebiyat, sosyal bilimler, teknolojik süreçlerin kurduğu standartlar artık sanatçılarla tanışmalı“ anlayışını benimsemişlerdir. Arts and Crafts akımının kurucularından Jhon Rıskin ve William Morris yazılarında ve konuşmalarında “sanat eğitiminin değişmesi, yeni gereksinimler için yeni sanat eğitiminin verilmesini, günlük yaşamın bir parçası olması“ anlayışını benimsemişlerdir (Şahin, 1995:13).

İncelendiğinde, Sanayi Devrimi süreci içerisinde iki farklı döneme rastlanmaktadır. Birincisi Sanayi Öncesi Çağ, bir diğeri ise Sanayi Çağı’dır. Her iki dönem arasında benzerlikler bulunmaktadır. Örnek verilecek olursa, Tarım Çağı’nda sanatsal üretim içe dönük bir anlayışla aktarılırken, sanayileşmeyle beraber sanatsal üretim zanaate yönelik bir anlayış kazanmıştır. Sanayi Devriminin başlangıcından bu güne kadar olan sanatsal üretim bu şekilde yapılmaktadır (İpşiroğlu, 2017:93).

Londra’da sanat-zanaat anlayışına bağlı güzelliği temsil eden, tasarımı temsil etmek Arts and Crafts akımının İngiltere’deki amacı olmuştur. 19. yüzyıl sürecinde İngiltere’de çeşitli tasarım okulları açılmıştır. Bunun nedeni ise, tasarımları üretecek tasarımcı ihtiyaçlarını karşılamaktır (Özsoy, 2003:62).

Zanaat, tasarımı tamamlanmış bir desenin yerine işlenmesi için sarf edilen emek veya harcanan mesaidir. Bu işi yapana, zanaat erbabı veya zanaatkar denir. Bir zanaatkârda aranan

özellikler, yaratıcı olmaktan çok, teknik bilgi, el becerisi, deneyim, sabır ve dikkattir, sanat ve zanaat işte bu noktada birbirinden ayrılır. Çünkü sanatta sanatçının öncelikle yaratıcı olması gerekir. Yukarıda sayılan sıfatlara sahip bir usta, işini yaparken işçiliği yanında tavrını da esere nakşeder (Birol, 2008:19).

Bu çalışmada hem bir zanaat olan nakış tekniklerinden yararlanılmış hem de yaratıcılık ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Halk arasında çoğu zaman sanat ve zanaat kavramları birbirleriyle karıştırılır. Çünkü Geleneksel Türk El Sanatları alanında bir eserde sanat ve zanaatın payını ayırt etmek güçtür. Hangi tarz ve tür el sanatı olursa olsun zanaat kadar sanatında önemi vardır.

İngiltere ile başlayan sanayileşme, Avrupa ve Amerika'yı da çevreleyen ve Dünya ya yayılmıştır. Makineyle üretilen ürünler gün geçtikçe iyi sonuçlar vermiştir, ama sanat ve el sanatları alanında durum tersine gitmiştir. Fabrika ürünleri her kesimin alabileceği uygun fiyatlarda olduğundan ön plana çıkmıştır (Ağatekin, 1993:7).

1.2. Sanat Dünyasında Arts & Crafts Akımının Etkileri

El sanatı, bireylerin bilgi ve becerisine dayanan özellikle doğal ham maddelerinin kullanıldığı, elle ve basit araçlarla yapılan, toplumun kültürünü, gelenek ve göreneklerini taşıyan bir olgudur. Ayrıca el sanatları üretimini yapan bireylerin duygu, düşünce ve becerisini yansıtan, gelir getirici ve üretime yönelik ürünlerdir (Ölmez, vd., 2008:372).

Sanat ve el sanatları ürünleri, sanayi sürümlerinin özgünlüğünü anlamsızlaştırarak, ulaşılabilirliğini ve fiyat bağlamında uygun olmasına yol açmıştır. Nüfusun artmasıyla beraber seri üretime olan ihtiyaç gereksinimi sanayi ürünlerinin tasarlanması gerekliliğini ortaya koymuştur. Geleneksel el sanatları üreten atölyeler satış yapamadığından kapanmaya başlamıştır. Yok olma riski ile karşılaşan, toplumunu ve kültürünü yansıtan sanat ve el sanatları kendini yeniden örgütlemesi gerektiği fikrini ortaya koymuştur. Bununla beraber 19. yüzyıl'ın ortalarında İngiltere'de Arts and Crafts akımının yanı sıra "Sanatlar ve El Sanatları Akımı" ortaya çıkmıştır. Bu durum zanaatlar için farklı bakış, açısı yorumlaya bilme yönünde güçlü bir etki meydana getirmiştir. Arts and Crafts akımı beraberinde birçok sanat akımının ortaya çıkmasında öncülük etmiştir (Bel, 2020:1).

Avrupa devletleri yeni icatların tanıtılması ve uluslararası ticaretin genişlemesi için farklı ülkelerden katılım sağlayan fuarlar açmıştır (Ergüney vd., 2015: 224). Seri üretim ürünleri dışında bu fuarlarda farklı kültürlerinde sanat eserleri yer almıştır. Dünyanın birçok ülkesinden katılım sağlayan fuar 1851'de Londra'da gerçekleşmiştir. On dört bin civarında katılımcının katıldığı büyük fuar, Prens Albert, Owen Jones'u görevlendirilmiştir. Renk

kullanımı konusunda eleştirilen sanatçı, Londra'nın nüfusunun 3 katı kadar kişinin katıldığı büyük fuar sonrası beğeni ve taktir toplamıştır (Mc Dowall, 2013:48'den Akt. Bilir, 2018:57).

1.3. Arts And Crafts Akımının Önemli Temsilcileri

Art and Crafts hareketinin, dünyadaki en önemli temsilcileri John RUSKIN ve William MORRIS'tir. Bu iki sanatçıya ait bilgiler aşağıda verilmektedir.

1.3.1. John RUSKIN

İngiliz ressam, yazar John Ruskin (Şekil 1.2.) (1819-1900), birçok farklı ressamlarla Sanayi Devrimi sırasında tekrar birleşme ortamı aramış ve bulmuştur. Sanayi ve zanaat kapsamında Almanya'da, sanat ve zanaat akademilerine eğitim görmüş yetenekli kişileri bir araya getirmek amacıyla kurulmuştur. Akademinin stabil temelini birçok düşünce yapısını Ruskin savunmuştur. Ruskin sanatta kişisel düşünceyi ve Viktorya Dönemi'ne (1837-1901) ait sanat akımını değiştirerek, estetik sanat etkisini kazandırmıştır. Uzun yıllar boyunca Ruskin gibi bazı sanatçılarda dünyaya olan bakış açısını değiştirerek farklılıkların ön plana çıkmasının önü açılmıştır (Ruskin, 2015: 129).

Ruskin'in fikirleriyle beraber, 1851 senesinde yayınladığı Arts & Crafts akımının, The Stones of Venice "Venedik'in Taşları" adı altında yazılan kitabında şu cümleden söz edilmiştir. "Zanaatçının sanat yapısıyla ilişkisini ele alarak endüstrileşmesiyle birlikte ortaya çıkan işin bölünmesine ve işi yapanın bir makineye indirgenmesine tepkiliyim, üretimin ve makineleşmenin geleneksel zanaatçılığı ve el işçiliğini yok ettiğini savunuyorum, her türlü eşyaya kişiliğini kaybettiğini düşünüyorum." diyerek fikirlerini savunmuştur (Keser, 2005: 50).

Ruskin kitabında, sanatçının zanaat ile bağlantısı ve sanatçının bir sanayi makinesine dönüştürülmesi, sanayinin el sanatlarını, işçiliğini ve kültürel olan geleneksel zanaatçılığı yok etmesi, makineleşmeyle seri üretim ürünlerinin değersiz olması gibi kavramlara değinmiştir (Keser, 2005: 50). Ruskin'in bu düşünceleri Bezeme'in sanayi makineleriyle üretildiği vakit ortaya çıkmıştır. Ruskin el işçiliğinin canlanmasının Orta Çağ (476-1452) zanaatine dönerek öne çıkacağını ön görmüştür, ama bununla beraber diğer sanatçılar olanaksız olacağını savunmuştur.

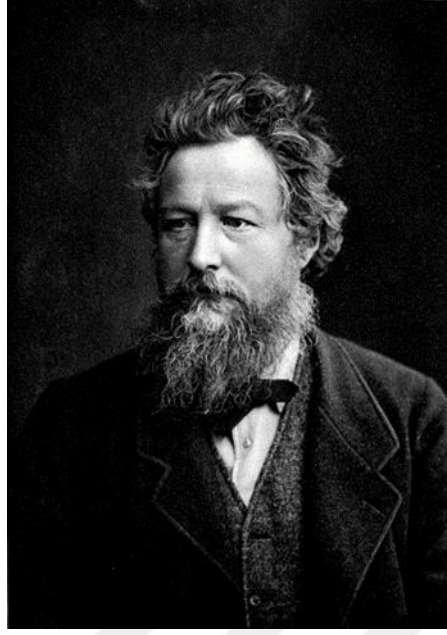

Şekil 1. 2. John RUSKIN (URL 3)

1.3.2. William MORRIS

Arts and Crafts akımının temsilcilerinden İngiliz ressam ve toplum eleştirmeni, şair, yazar Ruskin (1819-1900) ve Sanayi Devrimi'nin önde gelen sanatçılarından İngiliz ressam, tasarımcı, yazar ve şair olan William MORRİS (Şekil 1. 3.) (1834-1896) tasarladığı ürünlerle geleneksel olarak üretim yapan atölyeleri savunarak, el işçiliğinin sürdürülebilir olmasını desteklemiştir (Bel, 2020:2).

John Ruskin'den etkilenen Morris, el sanatlarına ve doğaya tekrar dönülmesini vurgulayarak bu konuda çalışmalarına devam etmiştir (Dilmaç, 2015: 129). Orta Çağ mimarlığı üzerine çalışmalar yapan sanatçı, *How We Live? – ‘Nasıl Yaşıyoruz ve Nasıl Yaşayabiliriz?’* adlı kitabı yazmıştır (Karaören, 1997:1293). Ön-Raffaellocular'la Oxford Birliği'ndeki fresk çalışmalarına katılan Morris, 1858' de bu tema üzerine *The Defence Of Guinevere and Other Poems – ‘Guinevere'nin Savunması ve Başka Şiirler’* adlı kitabı da yayımlamıştır (Cündioğlu, 2012: 72).

Şekil 1. 3. William MORRIS (URL 4)

Sanatçı William Morris, eşi Jane Morris için “Kırmızı Ev”i (Şekil 1. 4. ve 1. 5.) arkadaşı Philip Webb ile yapmıştır. Evin yapımı titizlikle ve her detayı ustalıkla yapılmasına özen göstermişlerdir. Sanatçı, arkadaşı Webb ile şirket kurmuşlardır. Kurdukları şirket; çini duvar kâğıdı, mobilya tasarımı ve tasarımları üzerine olmuştur. Bu kurdukları firmanın amacı “güzel nesnelere üretmektir.” Tasarlanan nesnelere Viktorya Döneminin sanat anlayışından farklıdır. Sanatçıların Orta Çağ sanatına olan alakaları, mobilya üretimlerinde Gotik Dönemine ağırlık vermişlerdir (Karaören, 1997:1293).

Şekil 1. 4. William Morris 'Kırmızı Ev' Dış Mekan (URL 5)

Şekil 1. 5. William Morris 'Kırmızı Ev' İç Mekan (URL 6)

1874'te firmanın tek sorumlusu olan sanatçı Morris, dokuma tekniği üretimine ağırlık vererek, kumaş boyamayı ve bitkisel boyamayı kullanarak Gotik'ten çok 18. yüzyıl düşüncesine uygun süslü basmlar üretmeye çalışmıştır (Şekil 1. 6.) Dokumada kullanılan yün ve ipekler üreten sanatçı, dokumaya olan ilgileri artırmaya yönelik çalışmalar yapmıştır (Karaören, 1997: 1293).

Şekil 1. 6. William Morris 'Hayat Ağacı Dokuması' (URL 7)

1.4. Arts & Crafts Akımının Etkilediği Akımlar

Arts and Crafts akımı Avrupa ve dünya ülkelerinde etkisi görülmüştür. Arts and Crafts akımı geniş bir yelpazeye sahiptir. Birçok sanat dalında örnekleri mevcuttur. Mimarlık alanında, duvar kâğıtlarında, mobilya tasarımlarında, tekstil gibi alanlarda da Arts and Crafts

örneklerine rastlanılmaktadır. Duvar kâğıdı, grafik ve tekstil alanında ise daha çok bitkisel desenler ön plana çıkmıştır. Arts and Crafts, Art Nouveau akımına önyak olmuştur. Sonucunda ise Art Nouveau akımına katılmıştır. Art Nouveau akımının Almanca konuşulan ülkelerde yayılan bir uzantısı ise Jugendstil akımıdır. Bu akıma, 1896’ da Georg Hirth’in (1865-1902) kurduğu bir dergi olan Jugend (Gençlik) adını vermiştir.

Arts and Crafts akımının etkilendiği Ön-Raffaellocu (Pre-Raphaelite), Estetizm (Aestheticism), Primitivizm (İlkel Sanat) gibi birçok akım, akımın şekillenmesi ve sanatçıların üretimleri konusunda öncü bir rol üstlenmişlerdir. Etkilediği akımlara bakıldığında Art Nouveau (Sezasyonizm), Bauhaus, De Stijl (Stil) ve Pürizm (Arıtlılık) ise bu akımların sanatçı örnekleri, temaları ve tasarımlarına oldukça katkı sağlamış, kendisinden pay vererek bazıları içerisinde kendisini yok etmiştir.

Bu akımın en önemli özellikleri, Arts and Crafts akımının sanatçıları hangi yönleriyle birlikte olduğudur. Arts and Crafts akımının sanatçıların fikir olarak ve bu güne bakıldığında, 19. ve 20. yüzyıl sanat fikriyle örtüştüğü ya da sanatın ürün özelliklerine nasıl yansıdığına önemini vurgulamaktadır. Güzel sanat ve zanaat olarak ikiye ayrılan 19. yüzyıl sanat fikirleri, 20. yüzyılda, güzel sanatları sanattan ayıran ve bağımsız bir ruh, gerçeklik ve özgü ürünler olarak değişiklik göstermiştir. 19. Yüzyılda zanaatçıdan sanatçıya eğilim görülmüştür. Sanayileşmenin ilerlemesiyle zanaatçının mevki ve sembolü gerilemeye başlamıştır. Birçok atölyenin kapanmasına sebep olan sanayileşme zanaatçıların da fabrikalarda çalışmalarına neden olmuştur. Kendi atölyelerinde üretim yapan zanaatçıların yaşadıkları düşüş hemen başlamamıştır. Sanayileşmenin hızına göre yüzyılın hemen hemen tamamına yayılarak ve ülkeden ülkeye, zanaattan zanaata farklılık göstermiştir.

1.4.1. Ön-Raffaellocu (Pre-Raphaelite)

İngiltere’de sanayileşmeyle üretilen ürünlerin sanatçıları tarafından hoş karşılanmadığı bilinmektedir. Sanatçıları tarafından kurulan “Kardeşlik Birliği” olarak adlandırılan Ön-Raffaellocu çatısı altında toplanmışlardır. Ressamlar; edebiyat, mitoloji ve şiir gibi konuların kişinin ruhunu, duygularını beslediğini savunmuşlardır. Şiirle ruhunu besleyen ve sanat eserlerine yansıtan John William Waterhouse bu dönemin önemli ressamlarından. Waterhouse, Sir Alfred Lord Tennyson’un “Shalottu Hanımefendi” şiirinden etkilenerek birçok sanat eseri yapıtlarına da konu olmuştur (Öztürk, 2019: 92-93).

1.4.2. Estetizm (Aestheticism)

1851’de Londra’da açılan büyük fuar ile Estetizm sanat akımı başlamıştır. Prens Albert ve Ower Jones’u temsilini yaptığı fuarda sanayi ürünü ve görsel sanatlar yapıtları da

sergilenmiştir. Genellikle Victorya tarzında ayrıntısız ve tutucu bir şekilde tasarlanan resim örneklerinde, el sanatları yapıtları sergilenmiştir. Sanatçı RUSKİN, belirlediği üzere “tasarımın insanlıktan çıkarılmasına” tanıklık etmiştir. Sanatın aslında toplumun ahlaki değerlerine ve topluma hizmet amacıyla yapıldığını öngörmüştür.

Daha sonra sanatçı Ruskin’in zanaatkârcıları sanatçı mertebesine getirme, sanayi ürünlerinin zanaat için bırakmayı ve her kesimden insanların uygun fiyata el sanatları ürünlerine ulaşılabilir olmasını vurgulamıştır. Ruskin’in bu fikrini sanatçı Dante Gabriel Rosetti desteklemiştir. Rosetti Victorya Döneminin muhafazakâr yapısına karşı iri gözlü, hafif elbiseler giymiş, güzel ve kıvılcıklı kadınlar resimlerinde tasvir etmiştir (Şekil 1. 7.).

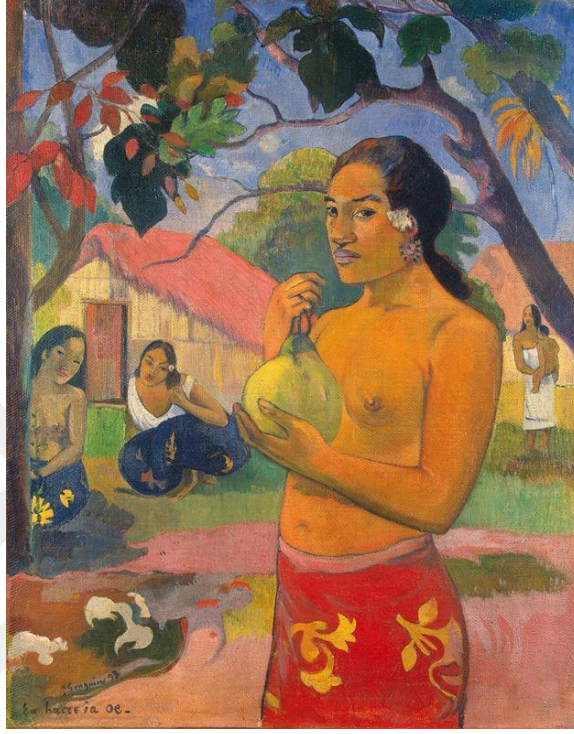
Şekil 1. 7. “Kızıl Saçlı” Dante Gabriel Rosetti (URL 8)

Estetizmi savunan sanatçılar eserlerinde; kompozisyona önem vermişlerdir, sanat yapıtlarında renk uyumunu ve ayrıntılı zarif eserler üretmeyi ve bu eserleri betimlemeyi reddettiler. Sanatçılar sanatlarında nesneyi olduğu gibi değil sanatçının duygu ve düşünceleriyle o nesneyi yorumlayarak tasvir etmeyi savunmuşlardır.

1.4.3. Primitivizm (İlkel Sanat)

19. yüzyıllarda modern sanattan bağımsızlaşarak Vincent Van Gogh, Paul Cezanne ve Paul Gauguin benzersiz bir biçimde sanat ıslahatına zemin hazırlamışlardır. Modern sanat akımının oluşmasında bu üç sanatçı büyük bir rol oynamıştır. Paul Gougoin Primitivizm (İlkelcilik) ve Van Gogh başta Almanya olmak üzere Ekspresyizm (İfadecilik) akımlarının ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Gougoin, doğal yaşama, ilkel insanların yaşam biçimini,

benimseyerek sanat yapıtlarına yansıtmiştir. Gougoin, duyguya önem verip renk, kompozisyon, derinlik ve ışığı eserlerinde kullanmamıştır. Renkleri doğal bir biçimde kullanmış ve eserlerinde yalın bir anlatımı tercih etmiştir. İkel hayat biçimini izleyiciye sunmuştur. Sanatçı bu tarzını “Ea Haere İa Oe” (Nereye Gidiyorsun) (Şekil 1. 8.) isimli eserinde anlatmıştır (Sakarya, 2017: 20-21).

Şekil 1. 8. 'Nereye Gidiyorsun' Paul Gauguin (URL 9)

1.4.4. Art Nouveau (Sezesyonizm)

Art Nouveau, 19. yüzyıl sonlarına doğru ortaya çıkmış 20. yüzyıl başlarında ise etkisi giderek azalmıştır. Bakıldığında 25 yıl etkisi sürmüştür. Bu süre zarfında Art Nouveau sanat akımı birçok sanat dalında iz bırakmıştır. Mimarlıktan dokumacılığa, ev dekoratif eşyalarından heykele, modadan edebiyata, müzikten resme birçok alanda Art Nouveau akımının esintisi görülmüştür. 19. yüzyılda ise sanayinin gelişmesiyle “zevk yok oluyor” kaygısını yaşayan Morris, Art Nouveau akımını benimseyerek kumaş ve duvar kâğıdı tasarımlarıyla ilk çalışmalarını yapmıştır.

Art Nouveau akımının öncüsü olan William Morris, sadece sanat alanında değil mobilyalar, dekoratif objeler, vitray, desenli kumaşlar üretmiştir. Aynı zamanda 1861 açtığı ‘Morris Company’ atölye ve mağazada sanat ürünlerini satışa sunmuştur. Morris’in El Sanatlarına olan düşüncelerini birçok sanatçı benimsemiştir (Demirkol, 2014: 29-37).

1.4.5. Bauhause

I. Dünya Savaşı'ı sonrasında 1919 yılında Weimr'da Walter GROPIUS tarafından Bauhause kurulmuştur. Endüstrileşmeyle birbirinden ayrılan sanat ve zannatin yeniden birleşmesini sağlamıştır. Toplumun var olan kültür ve değerini yeniden bir araya getirmeye çalışmıştır. Bu amaçla kurulan Bauhause, sanat ve tekniği bir arada kullanarak el sanatlarının kaybettiği değerini vurgulamıştır. Gropius, "Sanat, zannatin yüceltisidir." anlayışını benimsemiştir. Bauhause, sadece resim ve heykel alanında değil mimarlık, cam, seramik, dokuma alanlarında da büyük rol oynamıştır (Artun vd., 2009: 172-173).

Uygulamalı sanatlar ile güzel sanatlar arasındaki sınırları kaldırır, bu iki sanat dallarının pekişmesini amaçlamıştır. Bauhause, bireyin el becerilerini eğitim-öğretim ile geliştirip atölye ortamında uygulama yapmayı amaçlamıştır. Tasarlanan bu uygulama çalışmalarını fabrika ortamında üretimini yapmıştır. Bu şekilde toplum sanatçılar tarafından tasarlanan ürünlere ulaşabilmesi kolaylaşmıştır. Bauhause toplumun günlük yaşantısını ve geleneksel ürünlerden etkileşiminin kesilmemesini sağlamıştır. Bauhause toplumdaki kopuk sanat anlayışına karşıdır (Artun, vd., 2009: 17,18).

1.4.6. De Stijl (Stil)

1917-1931 yılları arasında önem kazanan ve Theo Van Daesburg'un çıkardığı derginin de adını olan De Stijl; dikey ve yatay çizgilerden oluşturulan geometrik formlar, sarı, kırmızı ve mavi renklerin yanında siyah, beyaz ve grinin de hakim olduğu, tabiat dışında soyutlamayı benimseyen bir sanat akımıdır. De Stijl akımının öncü sanatçısı Theo Van Daesburg; sanat kavramına olan yenilikçi bakış açısıyla modern sanata olan katkıları dışında da mimari alanda da kendisinden söz ettirmiştir. Hem teorik hem de uygulama alanında da çalışmalar yapmıştır. Geleneksel doğal kavramını reddederek estetik ifade biçimiyle De Stijl sanat akımının en önemli örneği olan geometrik formları kullanarak görselliği vurgulayan eserler üretmiştir. De Stijl akımı, birçok sanat alanında etkisi olduğu gibi (Şekil 1. 9.), modada, tekstilde, ev eşyalarında, mimaride de bu sanat akımı kullanılmıştır (Avşar, vd., 2016: 332-337).

Şekil 1. 9. De Stijl'den Esinlenerek Tasarlanan Ürün Örnekleri (URL 10)

1.4.7. Pürizm (Arıtlılık)

Pürizm akımının önemli sanatçısı Amedee Ozenfant ve mimar Le Corbusier tarafından ortaya çıkmıştır. Kübizm sanat anlayışına karşı olan Pürizm akımı yalın ve süslemeden uzak bir anlayışa hakimdir. Pürizm sanat akımının en önemli özelliği ise makine ve teknolojiyi önemsemesidir. Bu da seri üretim, mekanik ve endüstriyel anlamda klasik eserler üretmesini sağlamıştır (Sunal, 2016: 23).

Geleneksel ve süslemeci sanat anlayışını reddederek yalın sanat yapıtı anlayışını savunmuştur. Pürizm sanat akımı arınlıılığı savunmaktadır. Sanat yapıtlarında; ayrıntıyı, renk, teknik ve malzeme çeşitliliğini en aza indirgeyerek uluslararası Enternasyonel Stil'in temelini atmışlardır (Kavut, vd., 2021: 628-629).

1.5. Arts & Crafts Akımının Etkilediği Sanatçılar

1.5.1. Laurene BOGLIO

Paris ve Strazburg' da eğitimini tamamlayan Laurene Boglio, sanat yönetmeni, grafik tasarımcısı, çizer ve illüstratördür. Boglio, sanat eserlerinde genellikle bağımsız olmayı tercih etmektedir. Boglio, benzersiz bir üslup kullanarak, çalışma hayatında rahatlığa ve eğlenceye önem vermiştir. En belirgin özelliği ise GIF animasyonlarıdır. Sanatçı eserlerinde bir dizi teknik kullanmakla beraber görsel ve hikâye anlatımına da yer vermiştir (Bel, 2020:80).

1.5.2. Francis Donald KLINGENDER

Alman sanat tarihçisi Klingender, eğitimini Londra'da Ekonomi Okulu'nda tamamlamıştır. Modern sanat ve Marksizm idealist eğitimlerle gerçekçi eğitimlerin devamlı bir çatışma durumunda olduğunu ikili bir sanat tarihi görüşünü savunmaktadır. Revolutionary Adventurism "Devrimci Maceralık" adlı kitabını 2015 tarihinde yazmıştır. Klingender kitabında, iki eğilimden biri son tahlilde ilerici, diğeri de gericidir anlamına vurgu yapmaktadır. Sanatçı, sanat eserlerinde bir tarzın ilkesiyle, o ilke içerisinde üretilen yapıtların arasındaki fark bilimsel ya da felsefi bir üslubun çerçevesi içinde yapılan somut keşifler arasında ki ayrıma benzemektedir. Arts and Crafts Akımı'nın düşünce yapısıyla Klingender eserlerindeki düşünce yapısında benzerlik görülmektedir (Harrison, 2015: 682'den Akt. Bel, 2020:80).

1.5.3. Charles ROHLFS

Sanatçı Charles Rohlfs 1853 yılında New York şehrinde doğmuştur. Hem oyuncu hem da sanatçı olan Rohlfs, ilk olarak ailesine mobilya tasarlayarak sanat hayatına adım atmıştır. Daha sonra 1900 yılında New York'ta açılan "Ulusal Sanatlar Kulübü" sergisine katılmıştır. 1901 yılında ise Buffalo'daki Pan-Amerikan Fuar'ına organizatör ve sergici olarak katılmıştır. Pan-Amerikan Fuar'ıyla ün kazanan Rohlfs 1902 yılında Torino'da ki Uluslararası Dekoratif Sanatlar sergisine katılan tek Amerikalı mobilya sanatçısı olarak bilinmektedir (URL 11).

1.5.4. Gustav STICKLEY

1858 yılında dünyaya gelen, 20. yüzyıl da Amerika da gelişmeye başlayan Arts and Crafts akımının önde gelen isimlerindedir. Stickley mobilya üreticisi, tasarımcı ve yazardır. Ruskin ve Morris gibi Arts and Crafts akımının önde gelen sanatçılarının tasarımlarıyla ilgili makaleler yazmıştır, bununla beraber mobilya tasarımları, el sanatları hakkında da yazılar yayımlamıştır. Stickley, sanat eserlerinde dikdörtgen çizgiler kullanmayı tercih etmiştir. Tasarladığı koltukların minderlerini tuvalden ya da deriden yapmıştır. Anna Katherina Green ile tasarlayıp ürettiği "Meşe Sandalyesi" (Şekil 1. 10.) Met Müzesinde yaptığı açıklama da "Bu ürün tasarımcının en modernist biri sayılmaktadır." cümleleriyle belirtmektedir. Stickley, el sanatına verdiği önemi, Green ise bilime verdiği önemi savunmaktadır (URL 12).

Şekil 1. 10. Meşe Sandalyesi Gustav Stickley (URL 13)

1.5.5. William GRUEBY

Sanatçı William Grueby seramik sanatı ile ilgilenmiştir. Sanat yapıtlarında özgün, süsleyici, kıvrımlı bitki motifleri, Japon baskı motiflerine benzeyen figürler, dikey bitkisel süslemeler görülmektedir. Sanatçının ürettiği sanat eserlerinde Art Nouveau sanat akımının özellikleri yansıtmaktadır (URL 14).

1.5.6. Dirk Van ERP

1860 yılında Hollanda'da dünyaya gelen sanatçı Dirk Van Erp, metal ve bakır ustası olarak bilinmektedir. Sanatçı Erp, metal işçiliği konusunda Arts and Crafts akımının önde gelen sanatçılarından biridir. Sanatçı, daha çok masa lambaları, bakır vazolar, şamdanlar, kaseler gibi ürünler tasarlamıştır. Eserlerinde, sıcak renkler, sade ve el işçiliği ile süslenmiş ayrıntılı ürünler görülmektedir (URL 15).

1.5.7. Frank Lloyd WRIGHT

Amerikalı mimar, yazar ve eğitimci olan Frank Lloyd Wright 1867 yılında Wisconsin şehrinde doğmuştur. Modern mimarlık alanında en iyi sanatçıdır. Eserlerinde basit ve yalın iç mekan tasarımları yapmıştır. Simetrik, düzenli ve geometrik formda tasarladığı yapıları doğa ile bir bütün gerektiği düşüncesini savunmuştur. Organik mimarın temelini Wright atmıştır. (URL 16).

1.6. Arts & Crafts Akımının Güncel Sanat Üzerindeki Etkisi

Günümüz sanat dünyasında Arts and Crafts akımının etkisinde birçok farklı teknik ve düşünce yapısı ile yeni akımlarında baş gösterdiğini görmekteyiz. Arts and Crafts akımında

kullanılan teknikler nakış, örgü, kumaş ya da değişik malzeme kesimi, dikimi, biçimi, bezeme, dokuma olsa da sınırı olmayan bir sanat akımıdır (Bel, 2020:46)

Nakış işlemeciliği, genel olarak etamin kumaşı üzerine veya farklı kumaş ve yüzeyler üzerine renkli iplikler kullanılarak uygulanır. Elle ya da makine yardımı ile işlenen işlemlerdir. Nakış işlemeciliğinde; bitkisel ve geometrik gibi desenlerin kullanıldığı ve süsleme amacıyla kullanılan bir tekniktir. Nakış işleme esnasında iğne veya tığ kullanılmaktadır. Geçmişten günümüze kadar varlığını sürdüren nakış işlemeciliği, günümüz teknolojisi ile beraber bilgisayar ortamında tasarlanan desenler makine yardımı ile her türlü nakış tekniği uygulanmaktadır. Birçok alanda kullanılan nakış işlemeciliği; ayakkabı, tekstil, moda, giyim, ev dekorasyon ürünleri, masa örtüsü, yatak örtüsü, kırlent, duvar panoları gibi ürünlerde de görülmektedir (Kumru GEZER, Cizre, 2023).

Nakışta kanaviçe tekniğini eserlerinde kullanan sanatçı Nilbar Güneş, çalışmalarında kadınlar, kadın kimliği, kadın rolü gibi alanlarda kadının imajına vurgu yapmaktadır. Güneş için; insanlarla bireysel iletişimi, projelerini geliştirdiği ortamlar ve birçok alanda kültürü yansıtan çalışmalar her zaman öncelik olmuştur. Sanatçı, özellikle kadın temalı çalışmalar yapmıştır. Motiflerin kadına ait olması, nakış, dokumaların herhangi bir yerinde muhakkak kadın figürü yerini almıştır (Bel, 2020:48).

Bir diğer sanatçı Rabia Kalyoncuoğlu, sanat hayatında birçok sergide başarılı olup derece yapmıştır. Günümüzde de sanat eserleri üretmeye devam etmektedir. Çalışmalarında konu ve tema olarak şu sözleri söylemektedir. *“Türkiye’de evli kadınlar çeyiz hazırlayarak yeni evlerine nakış götürüyorlar. Teknolojinin gelişmesiyle bu gelenek neredeyse ortadan kalktı. Yaklaşık 40-50 yıl önce kendi figürlerimde kullanılan bu kumaşlar, kendimle birleştiğinde bugün hala canlılığını korumakta. Değişen toplum yapısı üzerine kişisel bir sorgulama sunmaktayım. Kültürel ve toplumsal farklılaşmaların daha küçük ölçeklerde hissedilen yansımaları üzerine geleneksel malzemelere modern bir yorum katarak yeniden yapılandırmaya çalışıyorum”* diyerek belirtmiştir (URL 17).

Koyuncuoğlu, kumaşın üzerine tasarladığı desenlerle unutulmuş malzemeleri kullanmaktadır (Şekil 1. 11.) Geçmiş ve bugünü karşılaştırmayı amaçlayan sanatçı ‘‘Kayboluşun Eşiğinde Varoluş’’ serisi, yüzyıllardır varlığını sürdüren çeyiz kültürünü yeniden izleyiciye aktarmayı hedeflemiştir. Sanatçının bu fikir yapısıyla Arts and Crafts akımının düşünce yapısıyla, üretim mantığı benzerlik göstermektedir (Bel, 2020:95).

Şekil 1. 11. Rabia Kalyoncuoğlu, Loneliness - “Yalnızlık”, (2019) (URL 18)

Nakışın bir diğer tekniği olan Golben tekniği, değişik ipliklerle kumaş üzerine resim yapma tekniğidir (Şekil 1.12.). Golben, göbelin adıyla da bilinmektedir. Bu nakış tekniğinde kumaş üzerine aktarılan resmin noktalarla belirlenip daha sonra noktaların resmin tersi yüzüne işleme yapma sanattır. Golben tekniği üç boyutlu bir izlenim vermektedir. Oldukça değerli bir sanat olan Golben, kumaşın boyutuna, ilmek sayısına, iplik kalitesine göre sanat eserlerine değer biçilmektedir (Bel, 2020:86).

Şekil 1. 12. Golben Tekniği İle Yapılan Eser. (URL 19)

İnsanoğlunun temel ihtiyaçlarından doğan ve günümüze kadar ulaşan bir el sanatları ürünüdür. Şiş, tığ ve iplik kullanılarak uygulanmaktadır. İpliklerin bükülüp, kıvrılarak ya da düz, ters-düz gibi farklı teknikler ile ilmekler atılarak, düğümlenerek örgü oluşturulmaktadır.

El sanatları alanında varlığını sürdüren örgü oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir. Değişen ve gelişen teknoloji ile beraber dekoratif, hobi ve sosyal faaliyetlerde kullanılan el beceri uğraşdır. Günümüzde ev hanımlarının vazgeçilmez hobisi haline gelmiştir (Kumru GEZER, Cizre,2023).

Faith Humphrey Hill'in eserinde kullandığı ayna örgüsü tekniği, sanatçının geleneksel ve modern bir anlayış biçimiyle insanlık arasında bir bağlantı ve çeşitlilik yaratmaya çalışmaktadır. Farklı yapıtlar kullanmayı, geleneksel ve teknolojik çizgiler denemeyi, yenilikçi anlayışıyla, elle üretilen örgü dokuları birçok eserinde vurgulamaktadır (Bel, 2020:99).

Kumaş ve ipliklerin makas ya da çeşitli araçlarla yırtılması ve kesilmesiyle biçimlendirilmesidir kesme, biçme ve dikme tekniği. Dikme tekniği ise, kumaş ya da farklı bir materyali manuel veya makine ile iğne yardımıyla biraraya yani biçimlendirme tekniğidir. Dikme tekniğini kullanan sanatçı Agnes Hercgez, bitki malzemeleriyle ahşap ve dikişle eserlerini üretmektedir (Şekil 1.13.). Dantel, makrome ve pillow gibi yöntemler kullanmaktadır. Sanatçı çoğunlukla kadınları dinleyici ve gözlemleyici olarak betimlemektedir. Hercgez, eserlerinde; yastık dantel, iğne dantel, beyaz nakış, dikiş teknikleri, bobin dantel, makrome, tığ işi dantel gibi birçok teknikle çalışmaktadır. Arts and Crafts akımının el yapımı üslubunu benimsemiştir (URL 20).

Şekil 1. 13. Agnes Hercgez "Dinlenme Yeri" adlı eseri (URL 21)

Bir diğer Türk sanatçı Sabire Susuz, eserlerinde etiketi seçmiştir. Giysilerdeki etiketten rahatsız olup atarız, giysiyi satın aldığımızda kalitesine etiket üzerinden bakılmaktadır. Susuz etiketleri değiştirerek değişik ve önemli bir hale getirmiştir. Kalitenin etiket markalarında olmadığını anlatmaya çalışan sanatçı, toplu iğneyle sabitlenen etiket düşünce markasının bir

anlamı kalmadığını vurgulamaktadır. Düşünce açısından sabitlikten uzaklaşabilme, gerçekleri sürekli yenileyebilmeyi vurgulamaktadır (Bel, 2020:100).

Bezeme; bir yüzeyi süsleme, bir yüzeyi biçimlendirmek anlamına gelmektedir. Arapçadan gelen bezeme aslında teyyizinatan gelerek zaman içerisinde bezeme olarak değişmektedir. Tarihe bakıldığında bezeme sanatı çanak, çömlek gibi ürünlerin üzerinde görülmektedir. Düz, eğri ya da kesişerek çizilen çizgilerle oluşturulmaktadır. Sonrasında ise bu çizgiler, yuvarlak ve yay şeklinde de uygulanmaya başlanmıştır. Dünya genelinde uygulanan bezeme hemen hemen her toplumda görülmektedir. Her toplum birbirinden etkilenmiştir ama bu toplumlarında kendi kültürel özgülerini kaybetmemiştir. Toplumun kültürel yapısını taşıyan bezeme, o toplumun kimliğini de taşımaktadır. Araştırma yapan sanatçılar ya da kişiler baktığında hangi bezemenin hangi topluma ait olduğunu bilmektedir (Bel, 2020:100).

Bezeme, mimarlık ürünü üzerinde ve her türden kullanım eşyası üzerinde süslemeye yönelik olarak yapılan çalışmalarının tümü şeklinde tanımlanabilir. Bezek, bezemeyi oluşturan ve çeşitli örge yani motif ve öğelerden meydana gelen bir biçim dizgesidir (Sözen, vd., 2001:41). Her türlü el sanatının birincil ve en önemli görel unsuru bezeklerdir. Güncel Türkçe Sözlükte bezeme, süsleme, süs ve süslenen şey olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2011:325).

Türk sanatçı Aslı Özok, bitkisel motifli bezemeleri ile Arts and Crafts akımının temsilcilerinden William Morris'in sanat anlayışı ile yan yana gelmektedir. El emeği, elle yapımı düşüncesi ile çiçek motifleri üzerinden kadını simgeleyerek markalaşma yolunda ilerlemiştir (Şekil 1. 14.). Sanatçı, bugün bile İstanbul ve Sevilla'da çalışmalarını sürdürmektedir (Bel, 2020:101).

Şekil 1. 14. Aslı Özok Humility - "Tevazu" Adlı Çalışması (URL 22)

Dokuma tekniği, çözgü ve atkı ipliklerinin yatay ve dikey olarak, birbirinin içerisinde aktarılarak oluşturulan yaygılardır. Dokuma kendi içerisinde havlı ve havsız olarak iki farklı

grupta incelenmektedir. Yer yaygısı, duvar panoları, heybe, çuval gibi birçok alanda dokuma örnekleri bulunmaktadır (Bel, 2020:106).

Günümüz sanatçılarından Fırat Neziroğlu, kilim dokuma tekniğini kendine özgü bir yorum katarak modern bir yaklaşımla izleyiciye sunmaktadır (Şekil 1. 15.). Gerçek yaşam hikayeleri yorumlayarak eserlerine yansıtmaktadır. Anadolu kültüründe var olan geleneksel teknikleri, renkleri ve renk tonlarını kullanan Neziroğlu, dokuma sanatını farklı boyuta taşımaktadır.

Şekil 1. 15. Fırat Neziroğlu '' Like a Virgin, Like a Prayer'' Adlı Eseri (URL 23)

BÖLÜM II

2. NAKIŞ TEKNİĞİ

Sanat kavramının bilinmediği eski zamanlarda, ilk insanların mağara duvarlarına çizdiği resimler veya avcılık için yapılan aletler incelendiğinde onların üzerindeki işaretlerle kendinden sonraki kuşaklara bir şeyler ifade etme çabasında oldukları gözlenmektedir (Ateş, 2014: 50). Nakış işlemeciliği ürünleri, belli bir toplumun kültürel faaliyetlerinde üretildikleri için dokuyanların sahip olduğu düşünce yapısını, dini inançlarını, toplumun zihniyet yapısını, toplumsal yaşam içindeki birtakım rolleri gösteren ayna misali ürünlerdir (Mülayim, 1998: 219).

Türk sanat eserlerine ait çok önemli bir kültür mirası olan nakış, yazılı bir tarih yanında görsel olarak da bilgi verme niteliğindedir. Geleneksel nakış işlemeciliği sözsüz iletişimi sağlayan temel unsur ise motiflerdir. Nakış işlemeciliğinin yüzeylerini süsleyen motifler, sadece bir şekilden ibaret olmayıp, kültürümüzün en eski çağlarından başlayarak günümüze kadar yaşatılmış anlam, duygu ve düşünce yüklü sembolleridir. Yüzyıllardan beri var olup ve devam eden motif, kompozisyon estetik özellikleri açısından toplumun inançları doğrultusunda şekillenmekte ve çok az değişikliğe uğrayarak devam etmektedir (Balıcı, 2012:50). Nakış işlemeciliği sanatında motiflere bakıldığında, anlamlı ve geleneksel bir üslûpla kompozisyonlarda sembolize edilmiştir. Anadolu kadını kendisini, sosyal ya da ekonomik hayatını, sevinç ya da acısını, üzüntüsünü sembolik değerler vererek motiflerinde aktarmaya çalışmıştır. Nakış işlemeciliğinin de motifler, kişinin ve onun tasarladığı veya aktarmayı düşündüğü olayın veya nesnenin sembolik görüntüsüdür. Nakış işlemeciliği sanatına ruhunu veren de bu temel özgülüğüdür (Genç, 2012:12).

Nakış tekniği şekil 2.1.'de görülmektedir.

Şekil 2. 1. Nakış Örneği. (URL 24)

2.1. Nakışın Tarihçesi

Anadolu kültürünün bir parçası olan nakış işlemeciliği sanatı eskiden günümüze kadar insanların yaşayışı, duygu ve düşünceleri hakkında bilgi vermektedir. Geçmişten günümüze insanoğlu doğadaki malzemeleri kullanarak günlük barınma ihtiyaçlarını karşılamak üzere birtakım eşyalar yapmışlardır. Bunlardan nakış işlemeciliği sanatı da gereken nasibini almıştır. Nakış işlemeciliği sanatı insanların hem ihtiyaçlarını karşılamış hem de onların duygu ve düşüncelerinin bir ifade biçimi olmuştur. Anadolu kadını sosyal yaşantısında karşılaştığı olayları, üzüntüleri, duygu ve düşüncelerini nakış işlemeciliği üzerinde motiflerle göstermiştir. Ortaya çıkan ürünlerde farklı malzemeler kullanılsa da hepsi sanat eserinin bileşenleri sayılmaktadır. İnsanoğlunun sanat serüveni geçmişten günümüze kadar devam etmiştir. Bu süreçte doğa onlara sınırsız hammadde kaynağı olanaklarını sağlamıştır. Böylelikle evcilleşen hayvanların yünlerinden yararlanılıp nakış işlemeciliğinde kullanmışlardır. Kültürel birikimin önemli bir parçası olan ve nakış işlemeciliği sanatı içinde önemli yere sahip resimli ürünler ilk çağlardan beri yapılmaktadır. Nakış resim sanatı teknik, malzeme ve tasarımı ile nakış işlemeciliği içerisinde önemli yer tutmaktadır. Yağlıboya resimlerine konu olmuş manzaraların birçoğu nakış işlemeciliği sanatında sıklıkla görülmektedir. Genellikle figüratif desenli olan nakış resimleri, eskiden beri dünyanın birçok yerinde duvar süsleme amacı ile üretilen bir nakış türüdür (Yalın, 2021: 107).

Nakış işlemeciliğinin tarihine bakıldığında net bir bilgiye ulaşılmamaktadır. Hemen hemen bütün uygarlık kültüründe görülmektedir. Bunlar; Mısır, Mezopotamya, Asurlular, Persler, Hititliler, Frigyalılar, Lidyalılar, Selçuklular, Osmanlı Dönemi, Romalılar, Bizanslılar, Anadolu Selçuklular, Hunlar, İran, Hindistan, Çin, Japonya, Cumhuriyet Dönemi gibi birçok medeniyette nakış işlemeciliğine rastlanılmaktadır.

Bu medeniyetlerden birkaçının nakış tarihi hakkında bilgiler aşağıda verilmiştir.

Bilinen ilk işleme örneğinin Hun'lara ait olduğunu söylenebilir. Arkeolojik kazılar sonucu Altay dağlarında yapılan araştırma ve inceleme sonucu Hun'ların sanatı ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır. En önemlisi ise Pazırık kurganlarından çıkarılan malzemeler Türklerin; kültür, sanat, tarih açısından büyük bir önem arz etmektedir. Bu kurganlardan elde edilen; renkli kumaşlar, eğer örtüsü, işlenmiş renkli keçe örtüler, geometrik ve bitkisel bezemeler, mezar duvarlarına asılan örtüler gibi birçok sanat eseri bulunmaktadır (Köklü, 2004:8,9).

Anadolu Selçuklu Dönemi nakış işlemeciliği; Türk toplumunun İslamiyeti kabul etmesi sonucu süslemeci sanat anlayışının değiştiğini söylemek mümkündür. Süsleme sanatında kullanılan insan figürlerini kaldırdıkları ve hayvan figürlerinin ise stilize edilerek kullanıldığı

görülmektedir. Türk toplumunun bir özelliği olan şekilleri üsluplaştırma, soyutlama ve stilize edilerek İslamiyet ile harmanlama; doğanın yapı ve özelliklerine sadık kalınarak motif ve desen özelliklerine taşıdıkları söylenebilir (Köklü, 2004:12).

Osmanlı Dönemi nakış işlemeciliği, döneminde verdiği anlayışla süslemelerinde gösteriş ön plandadır. Yaşayış biçimlerinde, değerli ve güzelleştirilmiş kıyafetler tercih etmişlerdir. Osmanlı Dönemi sadece nakış işlemeciliğinde değil, aynı zamanda taş işlemeciliği, çini süslemesinde, dokumacılıkta, tahta oymacılığında da eşsiz bir sanat anlayışına sahiplerdir. Evliya Çelebi seyahatnamesinde Bursa Sarayı hakkında, “*Bursa Sarayı'nın zenginlik ve ihtişamı bu sarayda yapılan merasim ve düğünlerde de misafirlerin gözünü kamaştırmıştır.*” ve “*Kebir Saray*” diye söz etmektedir (Sürür, 1976:13).

Cumhuriyet Dönemi nakış işlemeciliği; teknolojininde verdiği yenilikle beraber nakış, geleneksel ve yöresel kıyafetler, ev eşyaları yerine daha çok giyim ve aksesuarlarda kullanılmaya başlanılmıştır. Nakış işlemeciliğinde kullanılan desen özelliklerine bakıldığında; bitkisel, geometrik, hayvansal figürlerin yer aldığı görülmektedir. Teknoloji ve makinenin verdiği değişiklikler her ne kadar ön planda olsada, günümüzde işlenen nakış örneklerine bakıldığında geçmişten izler taşımaktadır. Osmanlı Döneminden günümüze kadar ulaşan iğne tekniklerinde, bununla beraber yurt dışı kaynaklı iğne tekniklerinin de kullanıldığı görülmektedir (Köklü, 2004:27).

Diğer zanaatlarda olduğu gibi nakış işlemeciliği de ait olduğu toplumun kültürel değerler ve estetik yaklaşımlarını taşıyan bir zanaattır (Büyüksofuoğlu, 2019: 51). Her bir motifin anlamı bulunmaktadır. Nakış işlemeciliği sanatında motiflere bakıldığında, anlamlı ve geleneksel bir üslûpla kompozisyonlarda sembolize edilmiştir. Anadolu kadını kendisini, sosyal ya da ekonomik hayatını, sevinç ya da acısını, üzüntüsünü sembolik değerler vererek motiflerinde aktarmaya çalışmıştır. Motiflerin anlamları, özellikleri, renkleri ve desenlendirme biçimleri daha estetik görünmektedir.

2.2. Geleneksel Nakış Teknikleri ve Uygulama Biçimleri

Güncel Türkçe Sözlükte nakış, genellikle kumaş üzerine renkli iplikler veya sırma ve sim kullanılarak elle, makine ile yapılan işleme, el işi, ince iş, olarak tanımlanmaktadır. Aynı sözlükte işleme, şiş, tığ, iğne vb. araçlarla elle yapılan örgü, nakış, oya gibi işlerin genel adı, şeklinde tanımlanmaktadır (Anonim, 2011: 1226,1746).

Nakış, günümüze Arapçadan gelen ve nakşetmek anlamında kullanılan süsleme aracıdır. Dikiş tekniğiyle yüzeylerin üzerine motif ve desenlerin oluşturduğu bezemelere nakış denilmektedir. Kasnak, iplik, iğne, kumaş gibi materyallerin kullanılmasıyla yapılan süsleme

teknikidir. Bilindiği kadarıyla tarihte doğal boyalarla boyanan iplikler kullanılmıştır. Teknolojinin gelişmesiyle kimyasal boyaların renk seçeneklerini arttırmıştır. Nakış işlemeciliğinin kullanıldığı alanlar, havlu, ipek, kadife, keten gibi kumaşların yüzeylerine işlenmektedir. Türk işlemeciliği özellikle kadife ve ipek kumaşlar yüzeyine işlenen nakış işlemeciliği en önemli örneklerindedir. Bununla beraber nakış işlemeciliği renk ve desen bütünlüğünü gözetilerek yapılan biçimlendirme ve desenlendirme aracıdır (Büyüksofuoğlu, 2019: 51).

İşleme, tekstil alanında çeşitli bezeme teknikleri arasında ya da tığla, beyaz ve renkli iplik, ipek iplik, altın, gümüş teller ve iplikler kullanılarak yün, keten, pamuk ya da ipekten yapılmış beyaz, renkli, kalın veya ince kumaşlar bezemede deri üzerine yapılan ve çeşitli özellikleri bulunan bir süsleme sanatı dalıdır. Türklerin eski giyim kuşamında, ev eşyaları süslemesinde yaygın olarak kullanılan işleme örnekleri özel koleksiyonlarda ve müzelerde sergilenmiş bulunmaktadır. İlk işleme örneklerinin parçaları günümüzde yabancı müzelerdedir. Genellikle üstlük, entari, şalvar, gelinlik, paçalık, mendil, peşkir, çevre, yağlık, uçkur, perde, bohça ve örtülerde görülen Türk işleme sanatı günümüzde yabancı, süslemeci ve modacıları sık sık etkilenmektedir. Bu etki zaman zaman ünlü modacıların kreasyonlarında belirgin olarak görülmektedir (Şekil 15, 16 ve 17). Yüzeyine işleme yapılacak malzeme genellikle dokuma bez, keten, ipekli, atlas, kadife, çuha ve deridir (Sürür, 1976:7).

Bu çalışmada farklı olarak tuval kullanılmıştır.

İşleme örneği kalem, kalıp veya silkme tekniklerinden birisiyle dokuma üzerine geçirilir ya da doğrudan doğruya kumaşın telleri sayılarak bir örnekten kopya edilir. Yüzüne örnek geçirilmiş veya örnekten kopya edilmesine karar verilmiş kumaşın işlenebilmesi için gergef veya kasnak üzerine gerilmesi gereklidir. Motiflerin renklere dikkatle seçildikten sonra iplikleri seçilir. Bunlar, tek renk ya da çok renkli pamuk ipliği bükümlü ya da bükümsüz ipek iplik, maden teller, sırma veya kılaptandır. Deri, inci ve değerli taşlar kullanılarak değişik işleme çeşitleri elde etmek mümkündür (Sürür, 1976:7).

Nakış, farklı iplikler kullanılarak ve farklı yüzeyler üzerine aktarılan bir süsleme teknikidir. Nakışta kullanılan iplikler; pamuk, ipek, keten, metal, yün gibi liflerden oluşmaktadır. 4500 yıllık bir geçmişe sahip olan nakış sanat dalı, toplumun kültürünü ve yaşam biçimini yansıtmaktadır. Sanayi devrimiyle beraber, teknolojinin de kullanımıyla farklılık kazanan nakış değişiklik göstermektedir (Çıttır, 2009:1). Nakış, plastik sanatta da varlığını göstermektedir. Art and Crafts akımıyla birlikte değişik materyal, zemin ve teknikler

kazanmıştır. Teknolojinin katkısıyla nakış tekniği neredeyse her zemin üzerinde görülmeye ve uygulanmaya başlanmıştır (Keser, 2005:177).

Art and Crafts akımı birçok sanatçıyı etkilemiştir. Sanayi ve teknolojinin kullanımıyla teknik ve malzeme açısından sınırsız yorum fikri sunarak sanat ürünlerinin gelişip değişiklik göstermesini sağlamıştır. Bununla beraber sanatçının ve sergi bağlamında sanatın özgünlüğünü kazandırmıştır.

Günümüze bakıldığında geleneksel nakış teknikleri çeşitlilik göstermektedir. Tel kırma, aplike, Türk işi, dival (maraş) işi, pul- boncuk tutturma teknikleri, suzeni gibi birçok teknik kullanılmaktadır.

İşlemeler, tekniklerine göre bir ve iki yüzlü olmak üzere ikiye ayrılır. İki yüzlü işlemlerin genel adı “Hesap İşleri”dir.” diğerlerine “Tek Yüzlü İşler” denir. Bunlardan başka Dival, Benaluka, Pulat gibi işler gelir. Belli başlı işleme teknikleri şunlardır; düz iğne, verev iğne, müşebbek (ajur), susma işleri, kesme, pesent, balık kılçığı, balık sırtı, civan kaşı, mürver renkli sarma, çiğer deldi, antep işi, sarma, çin iğnesi, iğne ardı, kasnak-zincir işi, dival işleri suzeni, sarma ve gaytan işleri, benaluka-parça işi, aplikasyon-oturtma ve pulat (boncuk işi). İşleme yapımında iğne ve tığ kullanılır. Suzeni ve zincir tekniği ile yapılan işlemler sadece kasnakta yapılır. Kasnak işi iğne ile ve suzeniler tıgla yapılır. Diğer işlemler ise gergefte iğneyle işlenir. Ancak hesap işleri genellikle bezayağı dokuması tekniği ile seyrek dokunmuş kumaşlara işlenir (Sürür, 1976:7).

Bu tekniklerden bazıları hakkında aşağıda kısaca bilgi verilmiştir.

Dival (maraş) işi tekniği halk arasında “mukavva işi” ya da “bastırma” denilmektedir. Kumaşın her iki yüzü farklı görülmektedir. Ön yüzünde sarma şeklinde sim ipliği kullanılmaktadır. Kartondan hazırlanan desen kumaşın üzerine cülde tezgâhında mumlanmış iplikle kumaşa sabitlenir. Dival işinde kullanılan teknik; verev sarma, hasır iğne, düz sarma, balıksırtı gibi farklı tekniklerle nakşedilir. Parlak iplikler (sim, klaptan ve sıрма) işlenen nakışlar pul, boncuk, tırtıl, kurt gibi malzemelerle dival işi nakış tekniği süslemeleri yapılmaktadır (Bahar ASLAN, Cizre, 2023).

Türk işi tekniği kumaşının üzerine desenler çizilerek, kasnak ya da gergef yardımıyla sim, iplik ve tel kullanılarak işlenen nakış tekniğidir. Türk işi nakış tekniğinde kumaşın her iki yüzü aynı görülmektedir. Kasnak, mezür, kağıt, iğne, makas, cetvel ve kalem gibi malzemeler türk işi nakış tekniğinde kullanılmaktadır. 16. Yüzyıl Osmanlı Dönemi, nakış tekniğinin en parlak döneminde türk işi nakış tekniği sık görülmektedir (Köklü, 2002: 75).

Türk işi nakış tekniği Şekil 2. 2.'de görülmektedir.

Şekil 2. 2. Türk İŞi Nakış Tekniğinde Havlu Kenarı (Kader ŞAN Arşivi , 2023).

Suzeni tekniği; birbirinin içinden geçen halkalardan oluşan, motiflerin içinden zincir Şeklinde devam eden ve ilmeklerin içerisinden geçen iğnenin ilmek oluşturarak yapılan nakış tekniğidir.  izgili, kareli, düz ve sık dokunmuş kumaşlar üzerine tığ ve iğne yardımıyla desen veya motiflerin kumaşa nakŐedilerek yapılan nakış tekniğidir. Makas, kasnak, kumaş, cetvel, desen ipliği gibi malzemeler kullanılmaktadır (Bahar ASLAN, Cizre, 2023).

Aplike nakış tekniği halk arasında “yama” veya “kapama” adıyla bilinmektedir. Aplike tekniği, herhangi bir kumaş üzerine çizilen desen için farklı renk ve boyutlarda kesilmiŐ kumaşların desene uygun olarak farklı dikiş tekniği ile kumaşa sabitlenerek ortaya çıkan ürün tekniğidir. Makas, kumaş, iğne, iplik, desen gibi malzemeler kullanılmaktadır (Bahar ASLAN, Cizre, 2023).

Aplike nakış tekniği Şekil 2. 3.'te görülmektedir.

Şekil 2. 3. Aplike Nakış Tekniğinde  rt  Süslemesi (URL 25)

Tel kırma tekniği; altın, gümüş, bakır veya sentetik tel yardımıyla özel iğnesiyle kumaş üzerine nakŐedilerek oluşturulan ürünlerdir. Tel kırmanın en önemli özelliği ise iplik ve renk kullanılmadan sadece özel tel ile çalıŐılarak yapılmasıdır. Tel kırma tekniğin daha çok derinin üzerine yapıldığı görülmektedir (Bahar ASLAN, Cizre, 2023).

Tel kırma nakış tekniğinin kullanım alanlarından bazıları Şekil 2. 4.'te görülmektedir.

Şekil 2. 4. Tel Kırma Nakış Tekniğinin Uygulandığı Takı-Aksesuar, Giyim ( eket) – anta ve Ev Dekorasyon  r nleri (Kader ŞAN Arşivi, 2023).

Pul – boncuk tutturma tekniği; kumaşın üzerine  zilen uygun desene, pul, boncuk, inci, taş gibi görkemli nesnelerin nakış tekniğiyle iŐlenmesidir. Zengin bir süsleme tekniği olan pul-boncuk tutturma tekniği daha çok tekstil ürünlerinde görülmektedir. Kıyafetler, aksesuarlar, takılar, ev dekorasyon sıklıkla kullanılmaktadır (Bahar ASLAN, Cizre, 2023).

Pul – boncuk tutturma nakış tekniğinin kullanım alanı şekil 2. 5.'te görülmektedir.

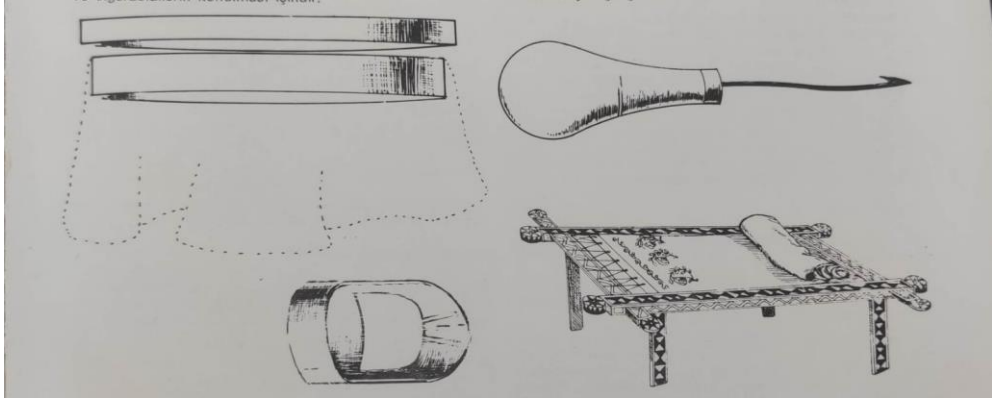
Şekil 2. 5. Pul – Boncuk Tutturma Nakış Tekniğinin uygulandığı Kıyafet (çeket) Ürünü (Kader ŞAN Arşivi, 2023).

2.3. Kullanılan Araç ve Gereçler

İşleme yapımında kullanılan aletler; tığ, iğne, çiğerdeldi, tırnak, iğnedan, kasnak, gergef, kumaş gibi malzemelerle nakış işlemeciliği yapılmaktadır. İki farklı teknikten oluşan nakış; birincisi tığ ve iğne, ikincisi ise kasnak ve gergef olarak ayrılmaktadır.

Tığ ve iğne; kasnak iğnesi, ucu sivri tahta bir sopaya sabitlenerek yapılmaktadır. Biçim olarak armut şeklinde olan kasnak iğnesi çeşitli boy ve inceliği sahiptir. İğne, bilinen dikiş iğnesi, işleme yapımında kullanılmaktadır. Tel kırma iğnesinden farklıdır. Çiğerdeldi; çok sivri bir yapıya sahip olan çiğerdeldi ortası yuvarlak biçimindedir. Kemik ya da fildişi maddesinden üretilmektedir. Tırnak, işleme esnasında sağ elin şahadet parmağına takılmaktadır. İşleme sırasında parmağın zarar görmemesini, ipliğin gerilmesini sağlar. Son olarak iğnedan, işlemede kullanılan bütün malzemelerin saklamasında kullanılır. Fildişinden üretilmektedir, üç bölümden oluşmaktadır (Sürür, 1976:33).

Kasnak ve gergef; kasnak, üstüne nakış deseni çizilen kumaşın gerilmesini sağlamaktadır. Ancak kumaşın kayma veya gevşek durmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Daire veya çember biçiminde olan kasnağın ön yüzü göğüse, arka yüzü ise sedire bakacak şekilde işleme başlanılır. Gergef ise, işlemeye hazır olan kumaşın gerilmesinde kullanılır. Dört dikey ayak üzerinde duran gergef çerçeve şeklindedir (Sürür, 1976:33).

Şekil 2.6. Üst Solda Kumaşın Kasnak Çemberine Geçirilişi, Alta Tırnak. Üst Sağda Suzeni Kasnak İşi Yapmak İçin Kullanılan Tığ ve Altında Gergef (Sürür, 1976:33).

2.4. Geleneksel Nakış Teknikleri ile Üretilen Ürünler

Nakış işlemeciliğinin kullanıldığı alanlar oldukça zengindir. Bu alanlar genellikle; bohça, örtü, seccade, yastık, şalvar, elbise, mendil, cepken, pano, kaftan, ayakkabı, eğer takımları, kese, gömlek, nalın, hırka, terlik, kavuk gibi giysiler, kılıf, sancak, yay torbası, başörtüsü, havlu, deri gibi ürünlerin üzerine nakış işlemeciliği yapılmaktadır (Odabaşı, 2020: 43). Nakış işlemeciliğinin de kullanılan motifler genel olarak; kıvrımlı dallar, penç, gül yaprağı, lale, karanfil, üzüm, narçiçeği, gül, iğde taneleri, Selvi, söğüt, iğde gibi motifler kullanılarak desenler oluşturulmaktadır. Bu nakış örnekleri şekil 2.7, 2.8. 2.9. ve 2.10'da görülmektedir.

Şekil 2. 7. Nakış İşlemeciliğinin Kullanım Alanlarında Yatak Örtü Örneği (Kader ŞAN Arşivi, 2021)

Şekil 2. 8. Nakış İşlemeciliğın Kullanım Alanlarında Duvar Panosu Örneği (Kader ŞAN Arşivi, 2021)

Şekil 2. 9. Nakış İşlemeciliğın Kullanım Alanlarında Yastık Kenarı Örneği (Kader ŞAN Arşivi, 2021)

Şekil 2. 10. Nakış İşlemeciliğın Kullanım Alanlarında Kur'an'ı Kerim Kılıfı Örneği (Kader ŞAN Arşivi, 2021).

2.4.1. Ev Tekstilleri

Arts and Crafts akımı kurucularından tasarımcı William Morris, tekstil ürünlerine nakış tekniğini uygulayarak tasarımlarına farklı bir bakış açısı yakalamıştır. Sanayileşmeyle beraber gerileyen el yapımı ürünlerini ve zanaatı yeniden yüceltmek amacıyla atölyeler kurmuştur. Bu atölyelerde ev tekstil ürünlerini; duvar halısı, yastık kılıfı (Şekil 2.10), perde, mobilya kumaşları, kırlentler, masa örtüleri (Şekil 2.11.), bohça (Şekil 2.129), nevresim takımları (Şekil 2.14), yatak örtüleri (Şekil 2.13.) gibi ürünlerin üzerlerine nakış tekniğini uygulayarak yeni bir boyut kazandırmıştır.

Tracey Emin, Louis Bourgeois gibi sanatçılar tarafından kullanılmaya bu tekstil nakış ürünleri ilgi çekmeye başlamıştır. Bu şekilde nakış geleneksel sanatı güncelleyerek yeni bir boyut kazandırmıştır. Geleneksel nakış hem malzeme hem de teknik bakımından dönemin kültürünü yansıtmaktadır.

Şekil 2. 11. Nakış İşlemeciliği Kullanım Alanlarında Kırlent Örneği (URL 26)

Şekil 2. 12. Nakış İşlemeciliği Kullanım Alanlarında Masa Örtüsü Örneği (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 2. 13. Nakış İşlemeciliği Kullanım Alanlarında Bohça Örneği (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 2. 14. Makine Nakış Üretimi Alanında Beşik Örtüsü Örneği (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 2. 15. Nakış İşlemciliği Kullanım Alanlarında Yatak Örtüsü Örneği (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

2.4.2. Giysiler

John Ruskin ve William Morris'in öncülük ettiği Arts and Crafts akımı; makineleşmeyi reddeden, el emeği ile üretilen estetik sanat anlayışını savunmuşlardır. Birçok sanat sanat akımının ortaya çıkmasında zemin hazırlamıştır. Arts and Crafts akımının estetik algısı Art Nouveau akımına öncülük etmiştir. Bauhaus, bu iki sanat akımını benimseyerek, tasarım kavramının öcüsü olmuştur. Sanat, zanaat ve endüstri birlikteliğini savunmuştur.

19. yüzyıl da farklılaşan sanat ve tasarım algısı, tekstil alanındaki tasarımların soyutlama üslubuna yönlendirilmiştir. İki farklı alanda kendini gösteren Art Nouveau, ilk olarak çiçekli doğal şekillerin ve kıvrımlı hatların kullanıldığı desenlerdir. Bir diğeri ise; geometrik formlar, sade renkler ve düz çizgili tasarımlara yer vermiştir. Rahat, özgün ve işlevsel tasarımlar tekstil alanında büyük önem kazanmıştır (Şahin, 2015: 26).

1900'lü yıllarda "La Belle Epoque" (Güzel Çağ) üslubu Art Nouveau akımının etkisiyle başlamıştır. Stilize edilen giysi desenlerinin ve formlarının, bu iki akımın tasarımlarında görülmüştür. Kadın silüetlerinde uzun ve kıvrımlı hatların 'S' formunda giysi

tasarımı ve figürlerin uzaması bu dönemin karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır (Şekil 2. 15.) (Fogg, 2014: 196).

Şekil 2. 16. Kumaş tasarımı, Dagobert Peche (URL 27)

Stlist ve moda tasarımcısı olan Luann Bombrough diğer adıyla L’wren Scott, dünyanın en ünlü markaları olan Paris’teki Thierry Mugler ve Chanel de mankenlik yapmıştır. 2006 yılında L’wren Scott kendi markasını oluşturarak birçok ünlü isim giydirmiştir. Moda tasarımcısı olan Scott, sanatçı Gustav Klimt’ten esinlenmiştir. Gustav Klimt’in altın varak tekniği ile tasarladığı “Öpücük” eserini tema olarak kullanarak 2013 yılı sonbahar-kış koleksiyonunu hazırlamıştır (Şekil 2. 16.). Koleksiyonunun hemen hemen her parçasını özel olarak hazırlayıp, toz varaklar kullanmıştır. Kobalt mavisi, zümrüt yeşili ve kehribar sarısı gibi renkler kullanarak mücevher ve altın detaylı koleksiyonunun göz kamaştırıcı bir algı yaratarak izleyiciye sunmuştur (Demirkol, 2014: 105).

Şekil 2. 17. L'wren Scott 2013 Sonbaha-Kış Koleksiyonu (URL 28)

Tasarımcı, oyuncu ve yönetmen olan Oktay Gürsoy, Moda Trendleri Öykü Stüdyosu Dergisinin projesinde tasarladığı kıyafetinin esin kaynağı Goud'nin Casa Mila eseridir. Dalgalı formlar, organik, keskin kenara sahip olamayan ve Art Nouveau dönemi tarzını benimseyen tasarımcı Oktay Gürsoy, kendi özgün formlarla el tezgâhlarında dokuduğu kumaşlardan giysi tasarlamıştır (Şekil 2. 17.). Atkı ipliklerinin çözümlerinin altından ve üzerinden düzenli geçirek çizgilerin dalgalı formlara geçişini sağlamıştır. Daha sonrasında kullandığı farklı teknikleri bir araya getirerek tasarladığı giysiyi "Casual" günlük giysi kapsamında sunmuştur (Yalçın, vd., 2022: 557).

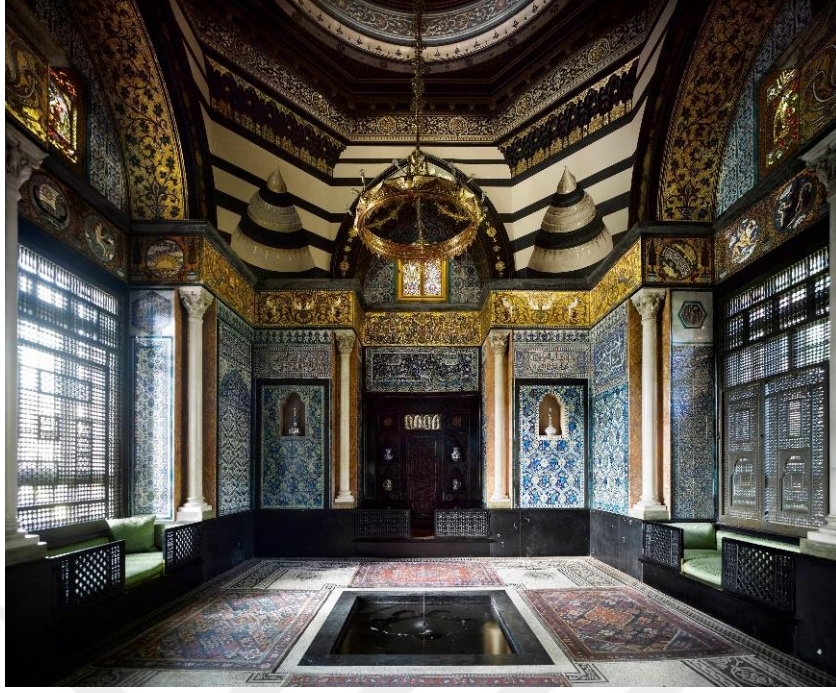

Şekil 2. 18. Oktay Gürsoy Dukuma Kumaşından Tasarlanan Casual Giysi (URL 29)

2.4.3. Duvar Panoları

Arts and Crafts akımının nedenlerinden biriside sanayi devrimidir. Bu dönemde icatlarının tanıtılması, uluslararası ticaret ve ulusal tarzların üretilmesiyle, Avrupa ülkeleri ve dünyanın birçok ülkelerin katılımıyla fuarlar düzenlenmiştir (Ergünay, Pilehvarian, 2015:224). Farklı kültürlerin sanat eserleriyle beraber, endüstriyel alanda üretilen ürünlerde tanıtılmıştır. Dünyanın birçok yerinde on dört bin üzerinde katılımcıyla açılan ilk fuar 1851’de Londra’da düzenlenmiştir (Mc Dowall, 2013:58’den Akt, Bilir, 2018:51).

Sanayi makineleriyle üretilen ürünlerin avantajlarını gösteren 1851’deki büyük fuar, sanatla sanayinin arasındaki sorununa da dikkat çekmiştir. Seri üretimle kaliteli ürünler üretilmeye başlanmıştır. Mimaride demir ve cam kullanımıyla hijyenik ve dekoratif bir görsel sağlayan duvar seramiklerinin üretimi ve kullanımında artış görülmektedir (Şekil 2. 18.). Birçok sanatçıyı cezbeden duvar karo tasarımları, sanatçıların yaratıcılığını da ortaya koymuştur (Bilir, 2018:55).

Şekil 2. 19. Leighton House Arab Hall (URL 30)

Owen Jones, Walter Crane, William Wise gibi önemli sanatçılar duvar seramiği tasarımlarını yaparak Büyük Britanya’da bu dönemde ilgi çekmişlerdir (Bilir, 2018:55).

1839 doğumlu Fransız sanatçı William De Morgan Arts and Crafts akımının seramik alanındaki önemli sanatçılarından. 1859 yılında Kraliyet Akademisi’nde William Morris aracılığıyla Vitray Sanatçısı Henry Holiday ile tanıştı. Kraliyet Akademisinde Vitray Sanatı alanında aldığı tecrübelerle, seramik sanatı üzerine çalışmalar yaptı. Akademik kariyeri süresince birbirinden ihtişamlı yapıtların seramik dekorlarını tasarladı. Bunlardan en önemlisi ise, Rus Çarı ve gösterişli köşklerin çini tasarımlarını yaptı. Sanatçı De Morgan’ın bir diğer önemli yapıtı ise Bizans tarzını anımsatan ‘‘Tavus Kuşu Evi’’ adıyla bilinen bu yapının seramik karo ve panolarını tasarlamıştır (Bilir, 2018:52).

Şekil 2.20. William De Morgan "Tavus Kuşu Evi" (URL 31)

1910 doğumlu, Türk seramik sanatçısı Füreyya Koral, ilk Türk Kadın Çağdaş Seramik Sanatçısıdır. Füreyya Koral dışında Vedat Ar, Ünal Cimit, İsmail Hakkı Oygur, Hakkı İzzet gibi sanatçılarda çağdaş seramik sanatı alanında önemli bir yere sahiplerdir. Ürettikleri sanat yapıtlarında kendilerine özgü bir anlayış ile seramik sanatına yeni bir form kazandırmışlardır. Betimsel anlatım, sır ve renkleri rölyeflerle birleştirerek yeni bir teknik kazandırmışlardır (Sevim vd., 2015: 67-68).

Şekil 2. 21. Füreyya Koray Divan Pastanesi Seramik Pano (URL 32)

2.4.4. Osmanlı'da Nakış Sanatı Örnekleri

Dünyanın birçok yerinde, geçmişten günümüze kadar nakış işlemeciliği üretilmektedir. Türk toplumunda ayrı bir yere sahip olan nakış işlemeciliği, en parlak dönemini Osmanlı zamanında kendini göstermiştir. Nakış işlemeciliği hem ticari, hem de ekonomik açıdan gelişme göstermiştir. Osmanlı Dönemi'nde padişahlar, gittikleri sefer ve gezintilerde sanatçıları ve bilim insanlarını da yanlarına almışlardır, gittikleri yerlerden de sanatçı ve bilim insanlarını getirmişlerdir. Bu da sanat bağlamında zengin ve geniş yelpazeye sahip olmalarını sağlamıştır.

Osmanlı Dönemi'nde nakış işlemeciliği birçok alanda kullanılmıştır. Günlük yaşam ürünlerinden giyime, aksesuarlardan çadırlara, askeri ürünlerden örtülere kadar nakış işlemeciliği sanatı kullanılmıştır. Deri, kadife ve benzeri ürünlerin üzerine sim tellerle işlenen ağır nakışlar atölye ortamında; ipek, keten ve pamuklu kumaşların üzerine farklı renkteki ipek iplik ve simle yapılanlar ise hafif nakışlı işlemleri kadınların emeği ile nakşedilmektedir. Atölyede işlenen ve kadın emeği ile işlenenler olarak iki grup olarak ayrılmaktadır (Akalin, 1998: 21).

Osmanlı Dönemi'nde işlenen nakış sanatı üç ana başlık altında incelenmektedir. Bunlar; ev, çarşı ve saray adıyla anılmaktadır. Ev: Osmanlı Dönemi'nde ki genç kızlar ev ortamında kendi imkânlarıyla buldukları kumaşları birleştirerek ve önceden işlenmiş olan nakış modellerine bakarak ürettikleri nakış işlemleridir. Çarşı: dönemin çarşı esnafları ve zamanın teşkilatına bağlı üretilen ve satışı yapılan nakış ürünleridir. Saray: Saray için üretilen nakış işlemleri, atölyelerde ve profesyonel olan işlemeciler tarafından, sadece saray için kullanılmak olan, eşi benzeri olmayan ve özel olarak üretilen nakış işlemleridir (Özbel: 1949:5-9).

Osmanlı Dönemine ait yastık kılıfı şekil 2. 21.'de görülmektedir.

Şekil 2. 22. Osmanlı Dönemi'ne Ait Nakış İşlemeli Yastık Kılıfı (URL 33)

Osmanlı nakış işlemeciliği komşu ülkeler de değer kazanmış, satılmaya ve daha sonrada balkanlara kadar ulaşmıştır. Yabancı ülkelere sipariş verilirken İstanbul'da atölyelerde üretilerek dışarıya satışı yapılmıştır. Bununla beraber Türkler batılı ülkelere nakış işlemeleri hediye amaçlı vermişlerdir (Gervers, 1982: 19-22).

Fatih Sultan Mehmed'in vefatından sonra başlayan ve 16. yüzyıldan 20. Yüzyıla kadar devam eden geleneklerden bir tanesi ölen padişahın eşyalarının saklanması ve Esvap Hazinesine gönderilen ve padişahın ölmeden önce kullandıkları eşyaları bohçalayıp, üzerlerine etiketi konulmaktadır (Taylor, 1993:86). Bu şekilde günümüze kadar ulaşan saray nakış ürünleri araştırmacılar tarafından incelenip fikir sahibi olmalarını sağlamıştır.

Fatih Sultan Mehmed'e ait işlemeli kaftan şekil 2. 22.'de görülmektedir.

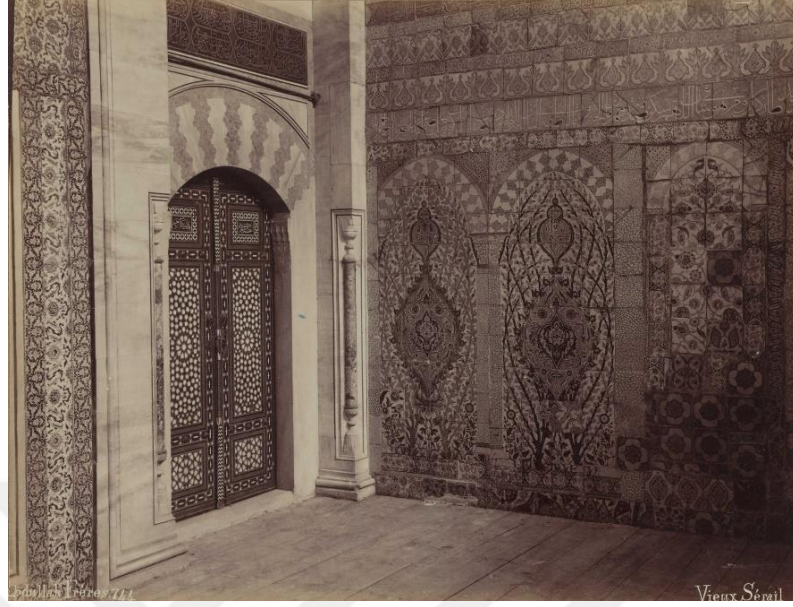

Şekil 2.23. Fatih Sultan Mehmed'e Ait Kaftan (URL 34)

Osmanlı Döneminde işlenen nakışların genele olarak 16. Yüzyıla ait olduğu bilinmektedir. Tema olarak soyut, somut ve karma olarak üç aşamada incelenmektedir. Somut temalı ürünlerde bitkisel motifler daha çok kullanılmıştır. Bunlarda; zambak, rozet çiçeği, enginar ve çınar yaprakları, karanfil, kozalak gibi bitkiler nakşedilmiştir (Barışta, 1981:30-31). Soyut temalı ürünlerde geometrik motifler hakimdir. Altıgen, geçmeli örgü, madalyon, rozet, yıldız, çintemani gibi şekiller yer almaktadır (Barışta, 1999:34). Karma temalı nakış ürünlerinde ise, çiçeklerle örtülmüş çintemaniler, gül motifli ejderler, çiçek bezeli rumi motiflerinin bir arada kullanılması gibi örnekler bulunmaktadır (Barışta, 1984: 23).

Osmanlı Dönemi Nakış İşleme Sanatı, birçok usta tarafından tasarlanıp; camii duvarları, kitap ciltleri, saray duvar süslemelerine kadar yapılmaktadır. Topkapı Sarayında kurulan ve Nakkaşhane adıyla bilinen, Nakkaşbaşının yönetimiyle çalışan ustalar bulunmaktadır. Fatih Sultan Mehmet döneminde Nakkaşhanede beş yüze yakın sanatkarın çalıştığı bilinmektedir. Osmanlı Dönemi'nde bilinen ve Nakkaşhanede çalışan; Nakkaş Şahkulu, Kara Memi, Şaban

Usta, Kıncı Mahmut Usta ve Nakkaş Seyyit Lokman Hünermame-i gibi sanatkarlar Anadolu Türk Sanatında birbirinden değerli birçok eser bırakmışlardır.

Şekil 2. 24. Topkapı Sarayı Duvar Süslemeleri (URL 35)

2.5. Güncel Sanat Pratiklerinde Nakışın Yansımaları ve Örnek Sanatçılar

Yüzyıllardır varlığını sürdüren, toplumun kültürel biçimini, yaşayış şekillerini yansıtan, günümüzde de var olan nakışın çok eski bir tarihe dayandığı bilinmektedir (Berber, vd., 2020:36-48). 1960 tarihinde ortaya çıkan sanat yaklaşımları, kendinden önceki sanat yapıtlarını sorgulayarak farklı teknikler ve malzemeler ortaya konulmuştur. Bu şekilde sanatçının ve izleyicinin rolü yeniden şekillenmiştir. Sanat ve sanat ürünlerinin anlatımı genişlemiştir (Arabalı, 2017:32).

Güncel sanatta, malzeme eksiksizliği sanatçıya sınırsız olarak sunulmuştur. Bununla beraber sanatçılar yeni teknik ve sınırsız malzemelerle özgün tasarımları izleyiciye sunmuştur. Geleneksel teknik ve yeni tekniklerin birleşimiyle üretilen sanat yapıtları, sanatçıları arayış içerisine ve çeşitli maceralara sürüklemiştir. Farklı yüzey değişiklikleri kullanımı, malzeme ve tekniklerin genişlemesiyle sergileme anlayışı değişkenlik göstermektedir (Berber, vd., 2020:32).

Severija İnciauskite Kriauneviciene, geleneksel nakış tekniğini yeniden yorumlayarak nakış sanatını önemli bir noktaya taşımıştır. Ayrıca Vilnius sanat akademisinde tekstil bölümünde çalışmaktadır. Sanatçı, sanat ürünlerinde katı yüzeyleri tercih etmektedir (Şekil 2. 24.). Sanatçı Baret, vazo, tava, tencere, tencere kapağı gibi daha çok metelik yüzeyler üzerine

nakış tekniği uygulamıştır. Günlük ihtiyaçlardan ilham alan sanatçı, nesnelere kullanarak çok farklı boyutlara taşımaktadır (Berber, vd., 2020:35).

Şekil 2. 25. Severija Inciauskite Kriauneviciene, “Kill for Peace”, 2016, 10 adet kullanılmış asker miğferi, pamuk iplik, delme ve kanaviçe tekniği. (URL 36)

Moda ve sanat tasarımı eğitimi alan Eliza Bennett Midlandes, sanat eserlerinde feminist bir yaklaşıma sahiptir. Kadınların üretimleriyle harmanlanan el sanatları, örgü, dikiş nakış gibi sanat ürünlerinin modernist ve geleneksel teknikleri biçimlendirmesiyle öne çıkmıştır. Nakışın kullanıldığı kumaş yerine kendi derisinin üzerine beyaz, pembe, mor ve kırmızı ipliklerle derisini dikmiştir (Şekil 2. 25.). Kadın ellerinin yıpranmış görüntüsü vermesini sağlayarak “bir kadının işi asla bitmez” düşüncesini vurgulamaktadır (Berber, vd., 2020:37).

Şekil 2.26. Eliza Bennett Midlandes, “A Woman’s Work Is Never Done”, 2014. Dikiş ipliği, nakış tekniği (URL 37)

Nakış tekniği sanatıyla ilgilenen bir diğer sanatçı Nicoletta Darita De La Brown'dur. Doğa, bilim felsefe gibi alanlarla ilgilenen sanatçı, bireyin kendini önemsemesi, sanatın birey üzerinde iyileştirici olabilmesi, sağlıklı bir yaşam, farkındalık yaratmak amacıyla sanatsal ürünler çıkartmıştır. Travma yaşayan ve depresyonla savaşan gençlere yardımcı olmaya çalışmaktadır. "El Barrio Bodega" adlı çanta serisinde, geri dönüşümü amaçlayarak atılmış ve sıradan olan ürünleri yeniden kullanılabilir olmasını sağlamıştır (şekil 2. 26.). Gençlerin ve izleyicinin değerli ve değersiz düşünce yapısına yeniden bir bakış açısı sağlamıştır (URL 38).

şekil 2. 27. Nicoletta Darita De La Brown Çanta Serisi (URL 39)

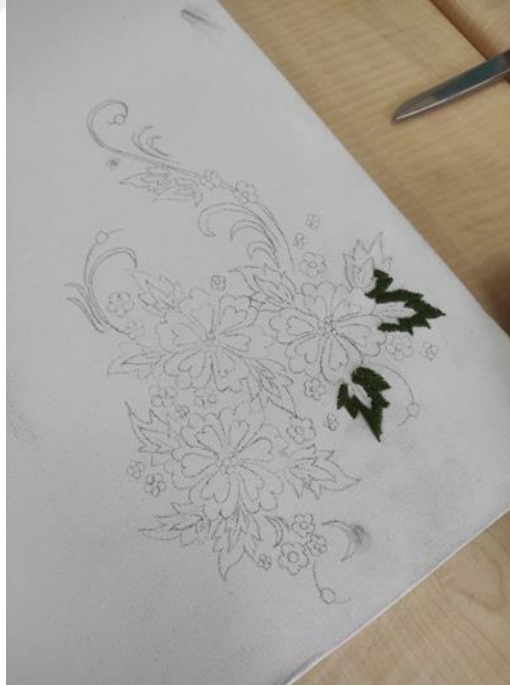
BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu çalışmada, ilk olarak belgesel gözlem yöntemiyle Arts and Crafts akımı ve tuval üzerine nakış işlemeciliği ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra elde edilen bilgiler ile Arts and Crafts akımı bağlamında nakış işlemeciliğinin yer aldığı tasarımlar oluşturulup tuval üzerine nakşedilmiştir. Yapılan tasarımların boyutları 35x50 cm olup aynı boyutlarda olmasına özen gösterilmiştir.

Elde edilen bilgiler ışığında, Anadolu nakış işlemeciliğinde kullanılan motif ve desenlerden esinlenilmiştir. Nakış işlemeciliğinde kullanılan kumaşlar yerine tuval kullanılmıştır. Hazırlanan desenler tuval üzerine aktarılmıştır. Tasarımların hazırlanmasında Arts and Crafts akımı ile Anadolu desenlerinin ve Türk sanatının harmanlanması sonucu tuval üzerine nakış işlemeciliğinin farklı stilize formlarının ortaya çıkarılması ve yeni tasarımlar yapılarak zenginleştirilmesi düşüncesinden yola çıkılmıştır.

Uygulama aşamasında ilk olarak tasarımlarda kullanılması düşünülen motif ve desenler bir kâğıt üzerine çizilmiştir. Taslakları çizilen desenler, Şekil 3. 1'de de görüldüğü gibi tuval üzerine aktarılmıştır.

Şekil 3. 1. Motif ve Desenlerin Tuval Üzerine çizimi (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Bu şekilde tuval üzerinde görülen desenin iğne ve nakış iplikleri (Şekil 3.2. ve 3.3.) ile nakış tekniği kullanılarak özgün tasarımlar oluşturulacaktır. Uygulama aşamasında ise tasarımlar da yer alan formlar nakşedilip geriye tuval üzerin de boş kalan kısımlar Art and Craft

anlayışı doğrultusunda farklı teknik ve materyallerle eklemeler yapılarak estetik tasarımlar ortaya çıkarılmıştır. Kullanılan bu teknikler; kahve ile kirletme yöntemi, kumaş boyama, kumaş kesip yapıştırma ve atık malzemelerle kolaj tekniğidir. Yapılan çalışma sonucunda ortaya çıkarılan eserler bir kişisel sergi ile tanıtılmıştır.

Şekil 3. 2. Merserize iplik kokaları (12) (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 3. 3. Merserize İplik çileleri (25) (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

4. TUVAL ÜZERİNE NAKIŞ UYGULAMALARI

Bu tez bir uygulama çalışmasıdır. “Arts and Crafts Akımı Bağlamında Tuval Üzerine Nakış İşlemeleri“ ile özgün tasarımlar oluşturularak tuval üzerine nakış işlemeleri yapılarak el sanatları kapsamında sanat ürünlerine dönüştürülmüştür.

Bu çalışma iki aşamadan oluşmaktadır. İlk olarak yazılı kaynak taramasından yararlanılmıştır. Arts and Crafts akımı ile Anadolu kültüründe yer alan nakış işlemeciliği örnekleri ile yazılı kaynakların harmanlanmasıyla oluşturulmuştur. Türk desenlerinde yer alan motiflerin ve özgün çizimlerin bir araya getirilerek farklı tasarımlar değerlendirilip yapılmıştır.

Daha sonra elde edilen bilgilerle Art and Crafts akımı ile nakış işlemeciliği farklı tasarımlar uygulamaya dönüştürülmüştür. Yapılan bu uygulama tasarımlarının hepsi 35x50 cm boyutlarında planlanmıştır. Bu uygulamalar ilk olarak eskiz halinde çizilmiştir. Daha sonra bu eskiz çizimler karbon kağıdı yardımıyla tuval üzerine aktarılmıştır. Böylelikle tuval üzerine çizilen desenler merserize ipliği ve iğne yardımıyla tuval üzerine nakşedilmiştir.

4. 1. Uygulama Tasarım Süreci

Arts and Crafts akımı bağlamından yola çıkılarak, yazılı kaynak taraması yapılmıştır. Elde edilen bilgiler doğrultusunda özgün tasarımlar oluşturulup, her tasarıma adlandırmalar yapılmıştır. Yapılan bu tasarımlar eskizleriyle beraber aşağıda sıralanmıştır.

Nakış İşlemeciliği, çok eski zamanlardan beri var olan ve farklı toplumlarda kendini gösteren bir ifade şeklidir. Farklı formlarda resimsel anlatıma sahip iğne, iplik sistemi ile nakşedilen kumaş süsleme tekniğidir. Nakşedilen desenler, ele alınan tasarımlar Anadolu kadını ve Anadolu kültürünü yansıtan bir süsleme aracıdır. Tarihsel süreç içerisinde Nakış İşlemeciliği incelendiğinde ise, Nakış İşlemeciliğinin kullanım alanları oldukça genişlemiş ve günümüzde oldukça popüler bir sanat dalı haline gelmiştir.

Nakış İşlemeciliğinin de bulunan alanlar genellikle; bohça, örtü, seccade, yastık, şalvar, elbise, mendil, cepken, pano, kaftan, ayakkabı, eğer takımları, kese, gömlek, nalın, hırka, terlik, kavuk gibi giysiler, kılıf, sancak, yay torbası, başörtüsü, havlu, deri gibi ürünlerin üzerine nakış işlemeciliği yapılmaktadır (Odabaşı, 2020: 43).

4.2. Akrep Motifi

Türk motifleri, Anadolu kültürünün bir parçasıdır. Asırlar boyu Anadolu kadınları Türk motiflerini, desenlerini bir iletişim aracı olarak kullanmışlardır. Her motifin kendisine has bir dili vardır ve kendilerine has anlamları bulunmaktadır. Bunlar; doğum, koruma, evlilik gibi anlamlar içermektedir.

Akrep motifi korunma anlamında yüzyıllar boyu dokumada, nakış işlemeciliğinde, resimsel betimlemelerde kullanılmıştır (Şekil 4.1.). Akrebin zehrinden insanlar korunma amacıyla kendilerine dokumalarda, nakış işlemeciliğinde ve bunun gibi sanat dallarında Akrep motifine sıkça rastlanılmaktadır.

Şekil 4.1. Akrep Motifi (URL 40)

Korunma amaçlı olan Akrep motifi, şeytanın ruhunu temsil eder. Kuşaktan kuşağa aktarılan bir efsaneye göre Akrep der ki; *'' Ben ne doğal bir ruhum ne de şeytan. Bana dokunan herkese ölüm getiririm. İki boynuzum var bir kuyruğum var. Boynuzlarımın adı acımasızlık ve nefret, kuyruğum ise hançerdir. Ben sadece bir kez doğururum. Diğer yaratıklarda bereket işareti olan doğum benim için bir ölüm işaretidir. ''* Her an pusuda öldürmek üzere bekleyen Akrep, kötü niyetin ve nedensiz kavganın bir simgesidir (Erbek, 2002: 221).

Şekil 4. 2’de Akrep motifi eskiz çizimi görülmektedir.

Şekil 4. 1. Akrep Motifi Eskiz Çizimi (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 4. 3’te Akrep adlı eser görülmektedir.

Şekil 4. 2. Akrep, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Kader ŞAN Arşivi,2023)

Eser Adı: Akrep.

İşleme uygulaması: Tuval üzerine nakış işlemesi.

Boyut: 35x50cm.

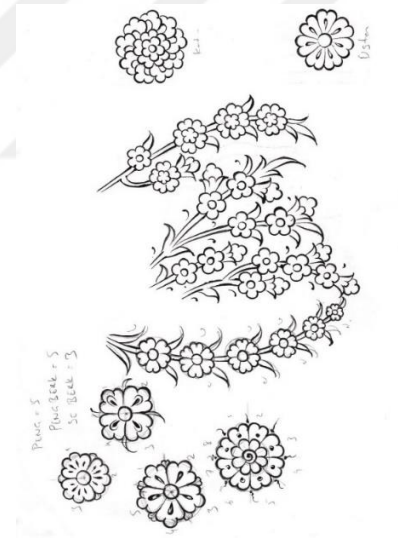
Kullanılan gereçler: Merserize ipliği, iğne, tuval, desen kâğıdı, karbon kâğıdı, akrilik boya ve makas.

Renkler: Siyah ve sarı rengi.

Eserin konusu: Koruma anlamında kullanılan Akrep Motifinin tasarımını tuval üzerine işlenmesi ve gerçek akrep çizimlerinin akrilik boya ile uygulanması.

4.3. Çiçek Bahçesi

Çiçek, renkli yapraklı, hoş kokusu olan bir bitki türüdür. Bahçelerimizi, balkonlarımızı süsleyen çiçek Türk desenlerinde stilize edilerek ve yaprak sayısına göre (se berg, çar berg..) isimlendirilen, tamamına da penç adı verilmiştir. Penç (Şekil 4. 4.), bir çiçeğin kuş bakışı görünümünü anlamına gelmektedir.

Şekil 4. 3. Penç Motifi Örneği (URL 41)

Bu uygulama çalışması Çiçek Bahçesi olarak adlandırılan tasarımı nakış tekniği ile tuval üzerine aktarılıp akrilik boya ile yaprak desenleri çizilmiştir. Çiçeğin güzel kokusuyla dolu bir bahçede huzur olarak tanımlanmıştır.

Şekil 4. 5.'te Çiçek Bahçesi eskiz çizimi görülmektedir.

Şekil 4. 4. Çiçek Bahçesi Tasarımının Eskiz Çizimi (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 4. 6.'da Çiçek Bahçesi adlı eser görülmektedir.

Şekil 4. 5. Çiçek Bahçesi, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Eser Adı: Çiçek Bahçesi

İşleme uygulaması: Tuval üzerine nakış işlemesi.

Boyut: 35x50cm.

Kullanılan gereçler: Merserize ipliği, iğne, tuval, desen kağıdı, karbon kağıdı, akrilik boya ve makas.

Renkler: mor, yeşil ve kahverengi.

Eserin konusu: Çiçek Bahçesi olarak adlandırılan tasarım çiçeklerin hoş kokusuyla dolu bir bahçede huzuru tanımlamaktadır.

4.4. Soyut Sanat

Soyut; anlaşılması, kavranılması zor olan anlamına gelmektedir. Varlığı ancak nesnede gerçekleşen soyutlama yoluyla elde edilen düşünce yöntemidir.

Soyut Sanat, doğada var olan nesnelerin gerçeklik yapısından ayrılarak, biçim ve renkleriyle yeniden tasarlanan ve öznel sanata denilmektedir. Bu uygulama tasarım çalışmasında soyut sanat kavramı kullanılarak özgün sanat ürünü tasarlanmıştır. Türk desenlerinde yaprak motifleri, stilize edilmiş gelincik çiçeği, martı figürü ve yarım formda tasarlanmış gül motifi kullanılmıştır. Dış zemin de kullanılan çerçeve görünümü siyah akrilik boya ile boyanmıştır, iç zeminde ise suluboya ile renk katılmıştır.

Şekil 4. 7.'de Soyut eskiz çizimi görülmektedir.

Şekil 4. 6. Soyut Çiziminin Eskiz Hali (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 4. 8.'de Soyut adlı eser görülmektedir.

Şekil 4. 7. Soyut, Tuval Üzerine Nakış (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Eser Adı: Soyut Sanat.

İşleme uygulaması: Tuval üzerine nakış işlemesi.

Boyut: 35x50cm.

Kullanılan gereçler: Merserize ipliği, iğne, tuval, desen kağıdı, karbon kağıdı, akrilik boya, suluboya ve makas.

Renkler: yeşil, pembe, siyah, kahverengi, fıstık yeşili ve hardal rengi.

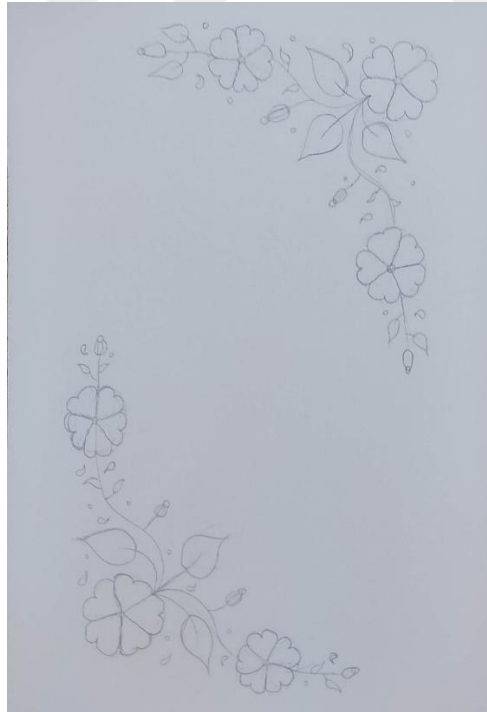
Eserin konusu: Soyut Sanatın ışığıyla tasarlanan sanat ürünü.

4.5. Penç Motifi

Penç motifi, Türk desenlerinde sıkça karşılaşılan bir motiftir. Bir çiçeğin kuş bakışı görünümü anlamına gelmektedir. Yaprak sayısına göre de isimleri değişmektedir. Se berg (üç yapraklı), çihar berg (dört yapraklı), penç berg (beş yapraklı) gibi devam etmektedir.

Bu uygulama çalışmasında penç ve yaprak motiflerinden oluşan bir tasarım oluşturulmaktadır. Tuvalin iki kenar köşesini ve orta zeminini kapsayacak şekilde yerleştirilmiştir.

Şekil 4.9.'da Penç motifi eskiz çizimi görülmektedir.

Şekil 4. 8. Penç Motifi Eskiz Hali (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 4. 10'da Penç adlı eser görülmektedir.

Şekil 4. 9. Penç, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Eser Adı: Penç.

İşleme uygulaması: Tuval üzerine nakış işlemesi.

Boyut: 35x50cm.

Kullanılan gereçler: Merserize ipliği, iğne, tuval, desen kağıdı, karbon kağıdı, ve makas.

Renkler: yeşil, pembe, mavi, kahverengi, mor ve sarı rengi.

Eserin konusu: Penç motifi ve yaprak motifinde oluşturulan tasarım.

4.6. Kadın

Toplumun en temelinde var olan kadındır. Bir kadın mutluyorsa aile mutludur, aile mutluyorsa çevre mutludur, çevre mutluyorsa toplum mutludur. Bu uygulama çalışmasında, toplumun en büyük unsurlardan biri olan kadın temasını ele alınarak kadının eşsiz güzelliklere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Zihninde çiçek açan kadınların toplumu iyileştirileceği anlatılmaktadır.

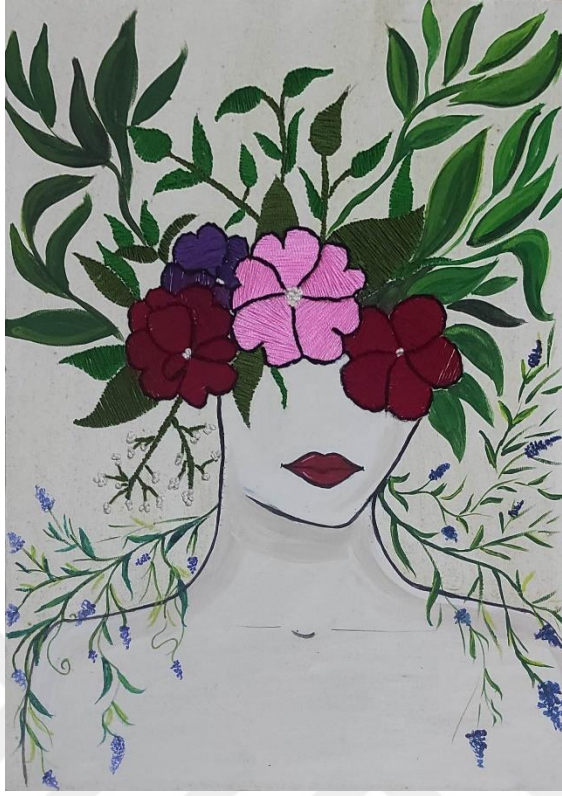
Türk kahvesiyle kirletilen zemin üzerine çizilen kadın figürünün kafasına penç, yaprak motifleri çizilip daha sonra farklı renkteki ipliklerle nakşedilip tuvalin boş kalan kısımlarına akrilik boya ile çiçek tomurcukları ve yaprak desenleriyle zenginleştirilmiştir.

Şekil 4. 11.'de Kadın eskiz çizimi görülmektedir.

Şekil 4. 10. Kadın Eskiz Hali (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 4. 12.'de Kadın adlı eser görülmektedir.

Şekil 4. 11. Kadın, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Kader ŞAN Arşivi, 2023).

Eser Adı: Kadın.

İşleme uygulaması: Tuval üzerine nakış işlemesi.

Boyut: 35x50cm.

Kullanılan gereçler: Merserize ipliği, iğne, tuval, desen kağıdı, karbon kağıdı, Türk kahvesi ve makas.

Renkler: Açık ve koyu yeşil, pembe, mor, kahverengi, kırmızı, krem ve siyah rengi.

Eserin konusu: Zihninde çiçek açan kadınların toplumu iyileştirileceği anlatılmaktadır.

4.7. Bezeme

Bezeme, Arapçada Teyyzin sözcüğü ile bilinen Türkçe'ye Teyyzin, Teyyzinat anlamına gelen yüzeyi süslemek için boyalı, boyasız, kabartmalı şekillere Bezeme denilmektedir. Sanat, bir fikri ifade ya da anlatış biçimidir. Sanat eseri sanatçının iç ve dış dünyasını anlama şeklidir. Sanatı var eden, besleyen ve olgunlaştıran, zihninde ki fikir ve düşünce, gönlündeki aşk ve heyecanıdır. Sanat ürünleri ise, düşüncelerin şekillenerek meydana gelen somut yapıtlarıdır.

Bu uygulama çalışmasında, Türk desenlerinde var olan penç ve yaprak motiflerinden yararlanılarak tuval üzerine Bezeme uygulanıp guaj boya ile yaprak desenleri eklenmiştir.

Şekil 4. 13.'te Bezeme eskiz çizimi görülmektedir.

Şekil 4. 12. Bezeme Eskiz Hali (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 4. 14.'te Bezeme adlı eser görülmektedir.

Şekil 4. 13. Bezeme, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Eser Adı: Bezeme

İşleme uygulaması: Tuval üzerine nakış işlemesi.

Boyut: 35x50cm.

Kullanılan gereçler: Merserize ipliği, iğne, tuval, desen kağıdı, karbon kağıdı, ve makas.

Renkler: Açık ve koyu yeşil, açık ve koyu pembe, açık ve koyu mor, sarı, kırmızı, ve siyah rengi.

Eserin konusu: Penç ve yaprak motiflerinden oluşturulan Bezeme.

4.8. Lalezar

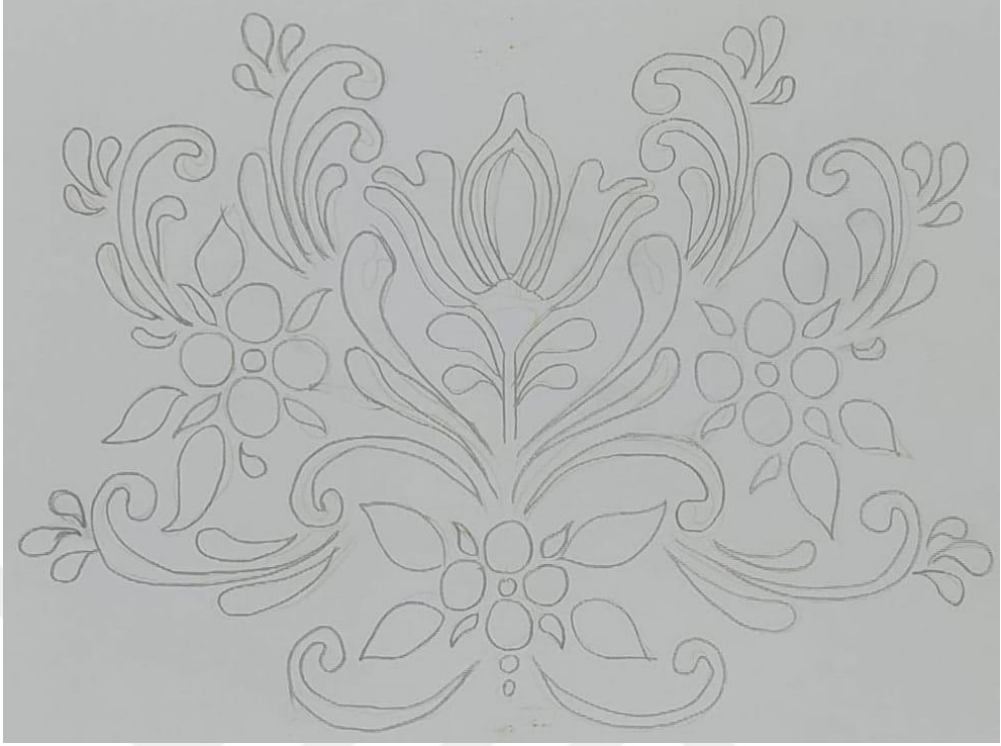
Türkçe’de soğan kökü anlamına gelen lale, Osmanlı Döneminde lale parklarda, bahçelerde değil de saraylarda yetiştirildiği için ‘‘Saraylı’’ diye tanımlanan soğan kökü laleyi bilmezler. Değişik renklere sahip olan lale (Şekil 4. 15.), Anadolu’nun birçok yöresinde yetiştirilmektedir. Bitkisel motifler grubunda yer almaktadır.

Şekil 4. 14. Lale Motifi (URL 42)

Bu uygulama çalışmasında lale ve yaprak motiflerinden oluşturulan kompozisyon da kırmızı, mavi, yeşil ve sarı renkleri kullanılmıştır.

Şekil 4. 16.'da Lalezar eskiz çizimi görülmektedir.

Şekil 4. 15. Lalezar Eskiz Hali (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 4. 17.'de Lalezar adlı eser görülmektedir.

Şekil 4. 16. Lalezar, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Eser Adı: Lalezar.

İşleme uygulaması: Tuval üzerine nakış işlemesi.

Boyut: 35x50cm.

Kullanılan gereçler: Merserize ipliği, iğne, tuval, desen kağıdı, karbon kağıdı, ve makas.

Renkler: Yeşil, sarı, mavi ve kırmızı renkleri.

Eserin konusu: Stilize Lale Motifi.

4.9. Sarmaşık

Güzel kokulu bitkilerin düzensiz bir şekilde uzamasına sarmaşık denilmektedir.

Bu uygulama çalışmasında doğal odun kullanılarak, oduna asılı saksılardan sarmaşık bitkisinin tuval üzerine nakşedilmesiyle ve guaj boya kullanılarak sarmaşık desenleri ile tasarım zenginleştirilmiştir.

Şekil 4. 18.'de Sarmaşık eskiz çizimi görülmektedir.

Şekil 4. 17. Sarmaşık Eskiz Hali (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 4. 19.'de Sarmaşık adlı eser görülmektedir.

Şekil 4. 18. Sarmaşık, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Eser Adı: Sarmaşık

İşleme uygulaması: Tuval üzerine nakış işlemesi.

Boyut: 35x50cm.

Kullanılan gereçler: Merserize ipliği, iğne, tuval, desen kağıdı, makas, karbon kağıdı, ve doğal odun.

Renkler: Yeşil, krem, pembe, mor, kahverengi ve kırmızı renkleri.

Eserin konusu: Sarmaşık bitkisinin doğal odun kullanılarak saksıda kullanılması.

4.10. Saksıda Hayat

Bitkilerin de insanlar gibi bir canlı olduğu bu dünya da, onları yetiştirmek ve hoş kokularıyla, estetik görüntüleriyle bir insana mutluluk verdiği tanımını vurgulamaktadır. Saksıda Hayat, nasıl ki bir insanın tüm ömrünü dört duvar arasında yaşayamazken, bitkilerin de bir saksıya bağlı azıcık toprak ile yetinemeyeceğini anlatan Saksıda Hayat temasıyla anlatılmaktadır.

Bu uygulama çalışması farklı bitkilerin bir araya gelerek tuval üzerine nakşedilmesi ve akrilik boya ile çiçek ve yaprak motiflerinin oluşturduğu Saksıda Hayat temalı tasarım ürünü uygulanmıştır.

Şekil 4. 20.'de Saksıda Hayat eskiz çizimi görülmektedir.

Şekil 4. 19. Saksıda Hayat Eskiz Hali (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 4. 21.'de Saksıda Hayat adlı eser görülmektedir.

Şekil 4. 20. Saksıda Hayat, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Eser Adı: Saksıda Hayat

İşleme uygulaması: Tuval üzerine nakış işlemesi.

Boyut: 35x50cm.

Kullanılan gereçler: Merserize ipliği, iğne, tuval, desen kağıdı, makas, karbon kağıdı, ve kumaş.

Renkler: Yeşil, krem, pembe, mor, kahverengi, sar ve beyaz renkleri.

Eserin konusu: Saksıda Hayat, nasıl ki bir insanın tüm ömrünü dört duvar arasında yaşayamazken, bitkilerin de bir saksıya bağlı azıcık toprak ile yetinemeyeceğini anlatan Saksıda Hayat temasıyla anlatılmaktadır.

4.11. Sonbahar

Sonbahar temalı bu tasarım çalışmasında; sonbahar mevsiminin, soft renkli yaprakların güzelliği ön plana çıkarılarak oluşturulmuştur.

Bu uygulama çalışmasında kahverengi, sarı ve yeşilin tonlarının kullanıldığı yaprak çizimleri tuval üzerine nakşedilmiş ve aynı renk tonlarıyla sulu boyayla yaprak desenleri eklenmiştir. Son olarak çalışmanın en alt kısmında yer alan kurumuş yapraklarla farklı bir estetik yakalanmıştır.

Şekil 4. 22.'de Sonbahar eskiz çizimi görülmektedir.

Şekil 4. 21. Sonbahar Eskiz Hali (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 4. 23.'te Sonbahar adlı eser görülmektedir.

Şekil 4. 22. Sonbahar, Tuval Üzerine Nakış İşleme (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Eser Adı: Sonbahar

İşleme uygulaması: Tuval üzerine nakış işlemesi.

Boyut: 35x50cm.

Kullanılan gereçler: Merserize ipliği, iğne, tuval, desen kağıdı, makas, karbon kağıdı, ve doğal kurumuş yaprak.

Renkler: kahverengi, sarı ve yeşil tonları.

Eserin konusu: Sonbahar mevsiminin, soft renkli yaprakların güzelliğini anlatmaktadır.

4.12. Suyolu Motifi

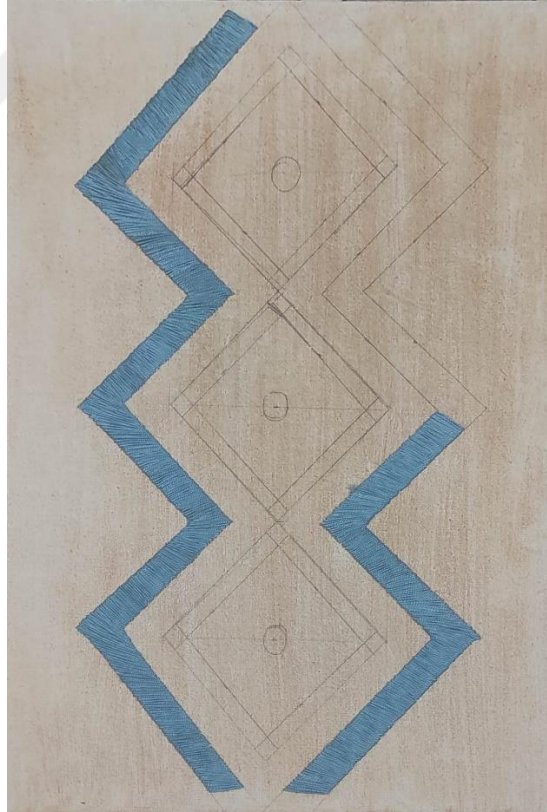
Su; temizliği, saflığı, arınmayı simgelemektedir. Anadolu kadınları ise, suyolu motiflerini (Şekil 4. 24.) kilimlerinde, halılarında sıkça dokumuştur. Aynı zamanda suyolu motifi, bilgelik, erdemlilik, yaşamın sürekliliğini de temsil etmektedir.

Şekil 4. 23. Suyolu Motifinin Örneği (URL 43)

Bu uygulama çalışmasında, suyolu motifini ele alınarak tuval üzerine nakşedilmiştir. İlk olarak tuval suluboya ile boyanarak, peçete yardımıyla boya dağıtılmıştır. Bu teknik boyanın arka planda sönük ve mat bir görüntü sağlaması açısından uygulanmıştır. Tasarlanıp çizilen suyolu motifi, iğne ve iplik yardımıyla tuval üzerine nakşedilmiştir. Son olarak tuvalin kenar boşluklarında ise Barok ve Rokoko Dönemlerine ait birkaç desen akrilik boyayla tasarlanmıştır.

Şekil 4. 25.'te Suyolu Motifi eskiz çizimi görülmektedir.

Şekil 4. 24. Suyolu Eskiz Hali (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Şekil 4. 26.'da Suyolu adlı eser görülmektedir.

Şekil 4. 25. Suyolu, Tuval Üzerine Nakış (Kader ŞAN Arşivi, 2023)

Eser Adı: Suyolu.

İşleme uygulaması: Tuval üzerine nakış işlemesi.

Boyut: 35x50cm.

Kullanılan gereçler: Merserize ipliği, iğne, tuval, desen kağıdı, makas, karbon kağıdı.

Renkler: Kiremit rengi, pembe ve yeşil.

Eserin konusu: Anadolu kadınları, suyolu motiflerini kilimlerinde, halılarında sıkça dokumuşlardır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Binlerce yıldır varlığını sürdüren ve “Kadın İşi” olarak nitelendirilen nakış sanatı, feminist sanatçılar tarafından dışa açılması ve Arts and Crafts akımının avangartlarının sanat ve zanaat görüşüne karşı çıkmasıyla sadece kadının değil herkes tarafından yapılabilen bir sanat olduğu savunulmuştur. İngiltere’de başlayan ve önce Avrupa’ya daha sonra tüm dünya ya yayılan sanayi, el sanatları ürünlerinin geri planda kalmasına neden olmuştur. Arts and Crafts akımının öncüleri olan John RUSKİN ve William MORRIS’in, makineleşmeyle estetik güzelliğini kaybeden nakış sanatına yeni bir boyut kazandırarak, nakışı her yerde ve her zeminde uygulamışlardır. Seri üretimin kaybettiği güzellik duygusu yeniden aranmaya ve üretilmeye başlamıştır. Nakış sanatı sadece kumaş üzerine işlemeyle sınırlı kalmayıp; moda tekstil ürünlerine, mobilya tasarımına, seramik sanatına, ev dekorasyon ürünlerine, aksesuar ürünlerine kadar birçok alanda etkisi görülmektedir.

Sanat, bulunduğu toplumun kültüründen beslenerek, o dönemi ve toplumun yaşayış biçiminden izler taşır. Her sanatçı bulunduğu dönemde ve kendisinden önceki dönemden olumlu, olumsuz etkilenerek sanat ürünlerini yapmışlardır. Sanatçıların bu hamleleri kendilerinden sonra gelecek olan sanatçılara esin kaynağı olmuşlardır. El sanatlarını yeniden yürürlüğe getirme fikri, kullanılacak olan malzeme, var olan nesneyi estetik yapma, gelecek kuşaklara kendilerinden iz bırakma düşüncesi sanatçıları heyecanlandırmıştır. Teknoloji ve sanayinin gelişmesiyle, sanayi ve sanat kavramını birlikte kullanılması sonucu sanat diğer alanlarda da varlığını koruyarak sürdürmüştür.

Yapılan araştırma kapsamında, Arts and Crafts akımının tarihsel gelişimi, öncü sanatçıları, Osmanlı Dönemi nakış işlemeciliği gibi teorik bağlamda yazılı kaynak taraması yapılmıştır. Yazılı kaynak sonucunda elde edilen bulgular ışığında tasarımlar yapıp tuval üzerine aktarılmıştır. Aktarılan desen tasarımları sadece nakış tekniğine bağlı kalmayıp akrilik boya, sulu boya gibi teknikler kullanılarak tasarlanmıştır. Böylece tasarlanan 11 adet uygulama çalışması bulunmaktadır. Tasarlanan her bir uygulamaya tema eklenerek adlandırılmıştır. Temaya bağlı kalınarak özgün tasarımlar ortaya çıkmıştır.

Birinci eserin teması Akrep Motifi’dir. Bu temanın içeriğindeki akrep motifi uzun yıllar boyunca gerek dokumacılıkta gerekse işlemecilikte birçok el sanatları alanında kullanılmıştır. Akrep Motifinin yaratıcılık ve çalışkanlık anlamlarını taşımasından esinlenilmiştir. Bu eserde kullanılan renklerin biri siyah, diğeri ise sarıdır. Siyah şeytanın ruhunu ve karanlığı, sarı ise mutluluğu simgelemektedir. Bu iki zıt rengin bir araya gelmesi yani iki zıt karakterdeki iki insanın bir arada yaşayabilir mesajını vermektedir.

İkinci eserin teması Çiçek Bahçesi'dir. Çiçeklerin renkliliği, kokuları, estetik görüntülerinden esinlenilmiştir. Bir insanın çiçek bahçesinde huzur bulacağı mesajı verilmektedir.

Üçüncü eserin teması Soyut Sanat'tır. Doğal yapısından uzak, biçim ve şekillerinin stilize edilerek çizilen nesnelere esinlenilmiştir. Duygu ve düşüncelerin belirli kalıplara ve sınırlandırmalara koyulmaması gerektiği mesajını vermektedir.

Dördüncü eserin teması Penç Motifi'dir. Penç motifinin kuş bakışı olarak çizilen bir çiçeğin görüntüsünden esinlenilmiştir. Penç motifi üsluplaştırılmış olduğu için, örnek alınan çiçeğin aslının ne olduğu bilinmediğinden, insan hayatının belirsizliği mesajını vermektedir.

Beşinci eserin teması Kadın'dır. Bir toplumun en temel taşı kadındır. Kadın mutluydu aile mutludur, aile mutluydu toplum mutludur düşüncesinden esinlenilmiştir. Bir insanın fikri neyse dışarı onu yansıtır mesajını vermektedir.

Altıncı eserin teması Bezeme'dir. Bezeme, yüzeyleri süsleme anlamını taşımasından esinlenilmiştir. Bizi rahatsız eden birçok görüntüyü aslında biz istersek güzelleştirebiliriz mesajını vermektedir.

Yedinci eserin teması Lalezar'dır. Osmanlı Döneminde parklarda veya bahçelerde değil de saraylarda yetiştirilen bir bitki olmasından esinlenilmiştir. Saraylarda yetiştirilen lale bitkisi, asil ve asaleti temsil etmesi mesajını vermektedir.

Sekizinci eserin teması Sarmaşık'tır. Sarmaşıklar, belirli düzene bağlı kalmadan yetişirler. Normal bitkilerden çok daha uzayabilirler. Bu fevkalade özelliklerinden esinlenilmiştir. Sarmaşık; doğanın, aşkın, tutkunu simgesi mesajını vermektedir.

Dokuzuncu eserin teması Saksıda Hayat'tır. Saksı çiçeklerinin belirli bir boyuta ve belirli bir zamana kadar yaşadığı bilinmektedir. Bahçede yetişen çiçeklerin ise bunun tam tersi olması bir ikilem doğurmaktadır. Bu ikilemin muhteşemliğinden esinlenilmiştir. Bir bireyin nasıl ki evde dört duvar arasında yaşayamaması, sosyalleşmeye ihtiyaç duyması gerekiyorsa, çiçeklerin de saksıda uzun yaşaması gerektiği mesajını vermektedir.

Onuncu eserin teması Sonbahar'dır. Sonbahar mevsiminin, yumuşak ve sıcak renklerinin uyumundan esinlenilmiştir. Olgunluk, değişim, koruma, zenginlik, yeniden bağlanma ve denge gibi kavramları simgelemesi mesajını vermektedir.

Onbirinci eserin teması ise, Suyolu Motifi'dir. El sanatları alanlarında sıkça rastlanılan suyolu motifi; bilgelik, erdemi ve yaşamın sürekliliğini temsil etmektedir. Bu özelliklerden

esinlenilmiştir. Sürekliliği temsil eden suyolu motifi, insan yaşamının sürekliliği içerisinde saflık, bilgelik gibi olumlu özelliklerin olması gerektiği mesajını vermektedir.

Sonuç olarak, bu çalışmada sanat ve zanaat akımının görüşleri benimsenmiş ve eserlere yansıtılmaya çalışılmıştır. Konu bağlamında doğadan ve insanlardan esinlenilerek, nakış tekniklerini yağlı boya ile tuval üzerinde buluşturarak özgün eserler ortaya çıkarılmıştır. Nakış işlemeciliğinin varlığını korumak hem kültürel tarihe hizmet edecektir hem de kuşaktan kuşağa aktararak gelecek nesillerin bu konuda bilinçlenmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Ağatekin, M. (1993). *Cumhuriyet Sonrası Çağdaş Türk Resim Sanatının Gelişimi Ve Anlatım Dili Yönünden Değerlendirmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Cam Anasanaat Dalı, Eskişehir.

Akalın, Ş. (1998). *Osmanlı İşlemelerinin 17. y.y.daki Motif ve Kompozisyon Örnekleri, 17. yüzyıl Osmanlı Kültür ve Sanatı Sempozyumu*, İstanbul: Sanat Tarihi Derneği Yayınları: 21.

Anonim, (2011). *Türkçe Sözlük Türk Dil Kurumları Yayınları, Atatürk, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları:549*, Ankara.

Arabalı Koşar, S.T. (2017). *Çağdaş Sanat Disiplinleri Arası Etkileşimlerde Lif Sanatı*, İdil Dergisi, Cilt 6, Sayı 35.

Artun, A. (2011). *Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi, Estetik Modernizmin Tasfiyesi (1. Baskı) İletişim Yayınları*.

Artun, A. E. Aliçavuşoğlu. (2009). *Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı Türkiye’de Mimarlık, Sanat, Tasarım Eğitimi ve Bauhaus*, İstanbul İletişim Yayınları.

Ateş, M. (2014). *Mitolojiler ve Semboller Ana Tanrı ve Doğurganlık Sembolleri*, İstanbul : Kabalcı Yayınları.

Avşar Karabaş, P. ve Güdür, A. (2016). *Neo Platisizm Akımı Kapsamında De Stijl Hareketi ve Piet Mondrian*, Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), s.332-337.

Barışta, H. Ö. (1981). *Osmanlı İmparatorluk Dönemi Türk İşlemelerinden Örnekler*, Ankara: Yüksek Teknik Öğretmen Okulu Matbaası.

Barışta, H. Ö.(1984). *Türk İşleme Sanatı Tarihi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayın No: 45.

Barışta, H. Ö. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemeler*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları / 2342, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Sanat Eserleri Dizisi / 253, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Balcı, N. (2012). *Türk Halı Sanatında Mitolojik Kaynaklı Bazı Motifler*, Arış Dergisi, Cilt: 4, S. 40 - 50.

Bel Kılıç, D. (2020). *Resim Sanatında Arts & Crafts Akımının Güncel Sanattaki*

Yeri, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Linansüstü Eğitim Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

Berber, G.Ş. Arabalı Koşar, S.T. Değirmenci Aydın, M. (2020). *Geleneksel Nakış Tekniğinin Güncel Sanata Yansıması*, İdil, 75 (2020), s. 1995-1704.

Bilir, T. (2018). *Batılı Bir Sanatçının Yorumuyla Şam İşi Üslubunda İznik Çinileri: William De Morgan, Mimar Sinan Üniversitesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü*, s. 51 İstanbul.

Biröl, İ.A. (2008). *Klasik Devir Türk Tezyini Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitler*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul.

Büyüksofuoğlu, F. (2019) *Tekstil Sanatında Zanaatin Yeri*, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanat Dalı, İstanbul.

Cündioğlu, D. (2012). *Sanat ve felsefe.İstanbul*, Alfa Basım Yayın.

Çıttır, T. (2009). *Bilgisayar Destekli Nakış Tekstil Ürünlerinin Desen Özelliklerinin Ve Nakış Sektörünün Sorunlarının Belirlenmesi*, Ankara.

Demirkol Yıldırım, S. (2014), *Çağdaş Tasarımın Gelişim Sürecinde Art Nouveau Sanat Akımının Tekstil ve Modaya Yansıması*, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, s. 29-37 İstanbul.

Dilmaç, O. (2015). *Tasarım Eğitimi Tarihi Ve William Morris*. İdil Dergisi, 4(16), 3-13.

Erbek, M. (2002). *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.

Ergüney, Y.D.- Pilehvarian, N.K. (2015). *“Ondokuzuncu Yüzyıl Dünya Fuarlarında Osmanlı Temsiliyeti”*.Megaron, 2.

Ertan, G., Sansarcı, E. (2016). *Görsel Sanatlarda Anlam ve Algı*, alternatif Yayıncılık, İstanbul.

Fogg, M. (2014). *Modanın Tüm Öyküsü*, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Gervers, V. (1982). *The Influence Of Otoman Turkish Textil Sand Costumer İn Eastern Europa*, History Of Technologyand Art, Hungary: Royal On Tario Museum.

Genç, M. (2012). *Anadolu Halı ve Kilimlerinde Renk*, Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 4, Eylül 2015, s. 122-246

- İpşiroğlu, N. M. (2017). *Sanatta devrim*. İstanbul: Hayalperest Yayıncılık.
- Karaören, F.N. (1997). *Arts End Crafts*, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi Cilt 1, 2, 3, Edi: İstanbul : Yapı – Endüstri Merkezi Yayınları.
- Kavut, İ. E. ve Alici, N. (2021). 1920-1945 *Akımlar Dönemi Kapsamında İç Mimarlıkta Form*, Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi, s. 628-629, İstanbul.
- Keser, N. (2005) *Sanatın Sözlüğü*, Ankara; Ütopya Yayınevi.
- Köklü, H. (2002). *El İşlemeleri*, Ya-Pa Yayınevi, İstanbul.
- Köklü, H. (2004). *İç Anadolu Bölgesindeki El İşlemeli Peşkirler*, Ankara Üniversitesi (El Sanatları) Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Mackail, J. William. (1899). *The Life of William Morris*, Vol: 2, Longmans, Green and Co. Pub, London. P-192.
- Mülayim, S. (1998). “ *Tanımsız Figürlerin İkonografisi* ” , *Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı*, Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri, Mayıs 1996, Kayseri. Ankara: AKM Başkanlığı Yayınları.
- Odabaşı, E. (2020). *Deri Üzerine Yapılan Nakış Tekniklerinin İncelenmesi Ve Endüstriyel Nakış Uygulamaları*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sanatta Yeterlilik Tezi, El Sanatları Anasanat Dalı, Ankara.
- Ölmez, F.N., Etilan, S. (2008). *Kavramsal Açından El Sanatları Sorunsalı*, Gazi Üniversitesi I. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildir Kitabı Ankara.
- Özbel, K. (1949). *Eski El İşlemeleri*, *El Sanatları Kılavuz Kitaplar IV*, Ankara.
- Özsoy, V. (2003). *Görsel Sanatlar Eğitimi: Resim – İş Eğitiminin Tarihsel Ve Düşünsel Temelleri*, Ankara: Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık.
- Öztürk Bütow, N. (2019). *John William Waterhouse Resimlerinde Shalottu Hanumefendi Şiiri*, Akademik Sanat; Sanat, Tasarım Bilim Dergisi, s. 92-93.
- Ruskin, J. (2015). *Sanat ve hayat üzerine*. İstanbul: Kafka Kitap.
- Sakarya, U.C. (2017), *Yirminci Yüzyıl Müziğinde İlkencilik ve İgor Stravinsk'nin Bahar Ayini Adlı Yapıtının İncelenmesi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzikoloji Anabilim Dalı Genel Müzikoloji Programı s. 20-21 İstanbul.

Sevim, S.S. ve Yıldırım, Ö. (2015). *Çağdaş Türk Seramik Sanatında Resimsel Anlatım*, Anadolu Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi s. 67-68. Eskişehir.

Sunal, G. (2016). *Sanal Gerçeklik ve Dijital Sinemanın Olanakları*. İnönü Üniversitesi İİ İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi), Malatya.

Sözen, M., Tanyeli, U. (2001). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi kitabevi, 6. Basım, İstanbul.

Sürür, A. (1976). *Türk İşleme Sanatı*, Ak yayınları, Türk Süsleme Sanatları Serisi:4, Apa Ofset Basımevi, İstanbul.

Şahin, Ş. (1995), *Türkiye’de Sanat Eğitiminin Tarihçesi*, Marmara Üniversitesi, S.B.E., (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.

Şahin, Y. (2015). *Tarhın Tekerini Geriye Döndürmek: Moda Tasarımında Geleneği Yorumlama Sorunsalı*. Yedi Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Sayı: 33.

Taylor, R. (1993). *Ottaman Embroidery*, İstanbul, Turkish Ministry Of Culture Publications.

Yalçın, S., Gezicioğlu, F.Y., Gürani, Y. (2022). *Lisans Eğitiminde Art Nouveau Ve Antoni Gaudi Mimarısından Esinlenen Kumaş/Giysi Tasarımı Yaklaşımı*, İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (2), 546-564.

Yalın, F. (2021). “ *Dokuma Resim Sanatına Kilim Tekniği İle Fotogerçekçi Yaklaşım* ”, Sanatta Yeterlik Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2021.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL 1: <https://sozluk.gov.tr/> , Nakış, (Erişim Tarihi: 08.04.2023)

URL 2: wikipedia.org/wiki/Bezeme#/media/Dosya:Cupid_Seated_on_a_Garland_MET_DP278833, 2020. (Erişim Tarihi 11.04.2022)

URL 3: <https://cdn.britannica.com/44/102344-050-C8F879C0/John-Ruskin-lithograph-London-1880.jpg> (Erişim Tarihi 07.05.2023)

URL 4: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fa/Wmmorris3248.jpg> (Erişim Tarihi 07.05.2023)

URL 5: <https://www.ucaricmimarlik.com/yonetim/resimler/haberresim/13201917325.jpg> (Erişim Tarihi 07.05.2023)

URL 6: <https://mimarobot.com/haber/file/2021/01/vancouver-style-of-stairs-with-stone-cleaners-staircase-craftsman-and-carved-newel-post-foyer.jpg> (Erişim Tarihi 07.05.2023)

URL 7: <https://tapestry-art.com/wp-content/uploads/2014/04/William-Morris-Tree-of-Life-ME062.jpg> (Erişim Tarihi 07.05.2023)

URL 8: <https://e0.pxfuel.com/wallpapers/68/15/desktop-wallpaper-red-dante-gabriel-rossetti-painting-pictura-girl-redhead.jpg> (Erişim Tarihi 09.05.2023)

URL 9: https://www.pivada.com/content/images/thumbs/000/0004887_800.jpeg (Erişim Tarihi 09.05.2023)

URL 10: <https://www.utopiapia.com/upload/profil-resim/112.jpg> (Erişim Tarihi 09.05.2023)

URL 11: <https://g.co/kgs/QWyeUW> (Erişim Tarihi 21.08.2023)

URL 12: <https://g.co/kgs/XJvX5c> (Erişim Tarihi 21.08.2023)

URL 13: <https://ateliermole.com/wp-content/uploads/2020/09/desk-chair-a-1-1024x893.jpg> (Erişim Tarihi 09.05.2023)

URL 14: <https://g.co/kgs/XJvX5c> (Erişim Tarihi 21.08.2023)

URL 15: <https://g.co/kgs/XJvX5c> (Erişim Tarihi 21.08.2023)

URL 16: https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Frank_Lloyd_Wright (Erişim Tarihi 21.08.2023)

URL 17: www.kulturlimited.com (Erişim Tarihi 21.08.2023)

- URL 18:** <https://www.google.Rabiakalyoncuoglu.com> (Erişim Tarihi 12.05.2023)
- URL 19:** <https://i0.shbdn.com/photos/58/71/24/1047587124be1.jpg> (Erişim Tarihi 12.05.2023)
- URL 20:** www.agnesherczeg.com (Erişim Tarihi 13.05.2023)
- URL 21:** <https://www.thisscolossal.com/wp-content/uploads/2019/05/agnes-1.jpg> (Erişim Tarihi 12.05.2023)
- URL 22:** https://d32dm0rphc51dk.cloudfront.net/jh2Pl_VgY2YPJW6aCcwr0Q/large.jpg (Erişim Tarihi 14.05.2023)
- URL 23:** https://i.pinimg.com/custom_covers/222x/4785212043080126_1436250588.jpg (Erişim Tarihi 14.05.2023)
- URL 24:** Ulla Ther, Türk İşlemeleri, Yeni Çiğir Kitapevi, İstanbul, 1991, s.148 (Erişim Tarihi 14.05.2023)
- URL 25:** <https://images.app.goo.gl/amsmDApBzpmzhPRA8> (Erişim Tarihi 18.05.2023)
- URL26:** <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTrS9mgM767O-KeFikKtuFjNM-yBCRA9Zk4Sg&usqp=CAU> (Erişim Tarihi 18.05.2023)
- URL 27:** Afternoon Dress. 1913-16, ipek, Dagobert Peche & Eduard Josef Wimmer-Wisgril tarafından tasarlanmıştır, Metropolitan Sanat Müzesi Koleksiyonu (Erişim Tarihi 19.05.2023)
- URL 28:** <https://i.pinimg.com/originals/29/71/d5/2971d58350faabd8a9a81ed05ac0c89c.png> (Erişim Tarihi 20.05.2023)
- URL29:** https://encryptedtbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcR89Rnrd8GrqhEwcRkOghHd__rIwEuZNo_9j3vlqmYTD0jIXgSkAYaZPfXLVirqnatIRQ&usqp=CAU (Erişim Tarihi 20.05.2023)
- URL 30:** https://www.britishartstudies.ac.uk/media/_source/issue09/fig-6-arab-hall-west-wall-mh.jpg (Erişim Tarihi 21.05.2023)
- URL 31:** https://www.demorgan.org.uk/wp-content/uploads/2019/08/arabhall2_0-319x400.jpg (Erişim Tarihi 21.05.2023)
- URL32:** https://admin.biyografya.com/_docs/bio_work/eb0c488eb04e56f9a1d8d816c86b6c5a.jpg (Erişim Tarihi 21.05.2023)

URL 33: <https://tekstilbilgi.net/wp-content/uploads/2017/11/16-yy-catma-yastik-yuzu.jpg>
(Erişim Tarihi 21.05.2023)

URL 34: <https://www.nkfu.com/wp-content/uploads/2013/10/fatih-sultan-mehmet-kaftani.jpg>
(Erişim Tarihi 22.05.2023)

URL 35: <https://www.eskiistanbul.net/resimler/topkapi-sarayindan-cini-duvar-abdullah-freres-fotografi.jpg> (Erişim Tarihi 22.05.2023)

URL 36: https://arrestedmotion.com/wp-content/uploads/2016/06/Severija_01.jpg (Erişim Tarihi 22.05.2023)

URL37: <https://images.squarespacecdn.com/content/v1/5c28b99ac258b4b91b7f2d1f/1546277445328-6DDFFH3GHPH0535BGUEM/AWW3+copy.jpg> (Erişim Tarihi 24.05.2023)

URL 38: <https://bakerartist.org/be-part-of-the-art/curated-collections/nicoletta-de-la-brown-0> (Erişim Tarihi 25.05.2023)

URL 39: <https://bakerartist.org/be-part-of-the-art/curated-collections/nicoletta-de-la-brown-0> (Erişim Tarihi 25.05.2023)

URL 40: https://cdn.myikas.com/images/bdc74d98-59ac-4025-a969-6dc07c008588/68b1885d-be77-4937-9c7a-bf1886930c2a/image_1080.webp (Erişim Tarihi 26.05.2023)

URL 41: <https://i.pinimg.com/236x/d9/e1/5f/d9e15f92c8856c388f0a3d995d56583a--islamic-art-ara.jpg> (Erişim Tarihi 25.05.2023)

URL 42: <https://i.pinimg.com/1200x/3f/ff/45/3fff457fe78422091307643f085f3fa9.jpg> (Erişim Tarihi 25.05.2023)

URL43: https://egitim.tarimorman.gov.tr/elazig/IcerikResimleri/SloganResimleri/ANA_suyolu.jpg (Erişim Tarihi 25.05.2023)

KAYNAK KİŞİLER

Bahar ARSAN, 46, Lise Mezunu, Usta Öğretici, Cizre, 2023.

Kumru GEZER, 46, Lisans Mezunu, Usta Öğretici, Cizre, 2023.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Kader ŞAN

Eğitim Durumu

Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Neşet Ertuş Güzel Sanatlar Fakültesi,
Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü Halı Kilim ve Eski Türk Kumaşları Anasanat Dalı

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü,
Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı

Mesleki Deneyim:

Özel Cizre Mektebim Koleji, El Sanatları Öğretmeni	2021-2022
Cizre Halk Eğitim Merkezi Usta Öğretici	2022-(Halen)

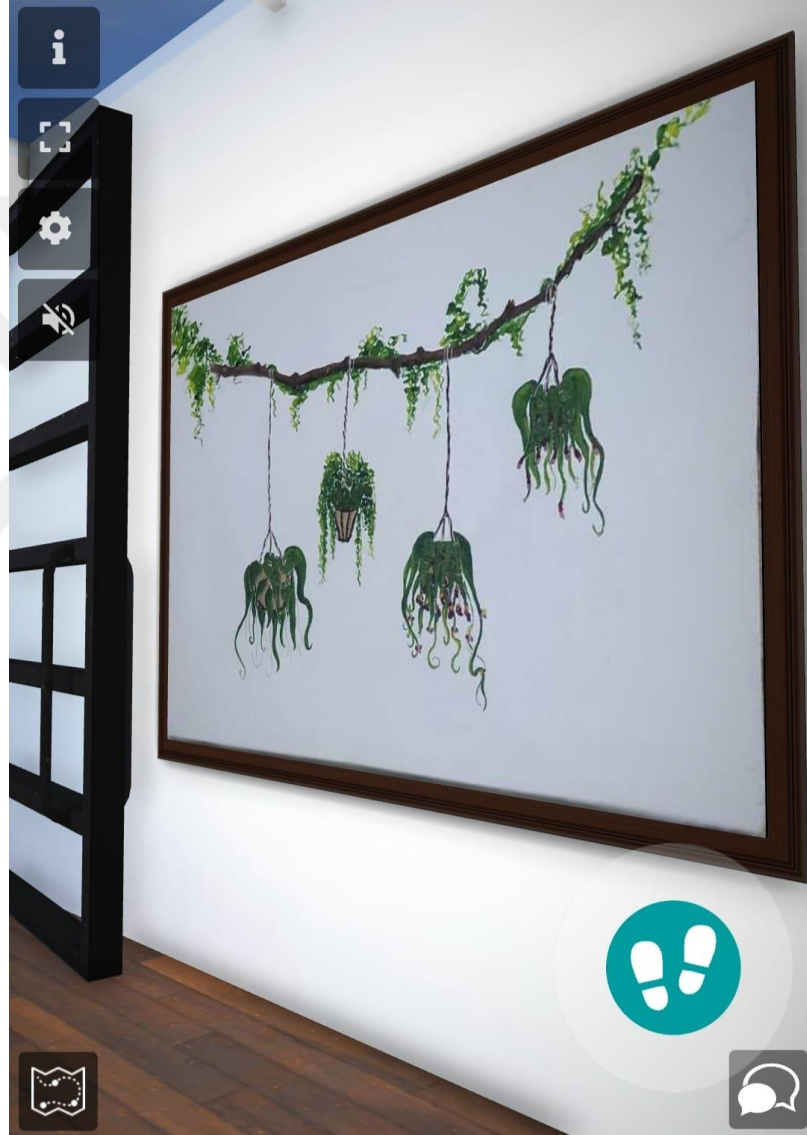
SERGi FOTOĞRAFLARI

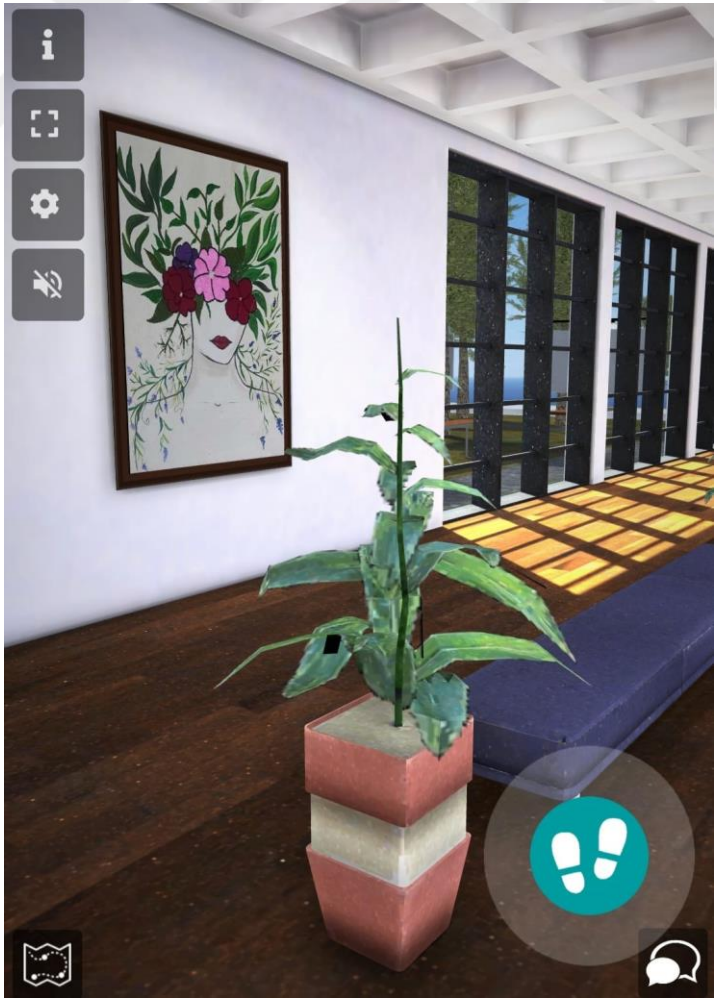
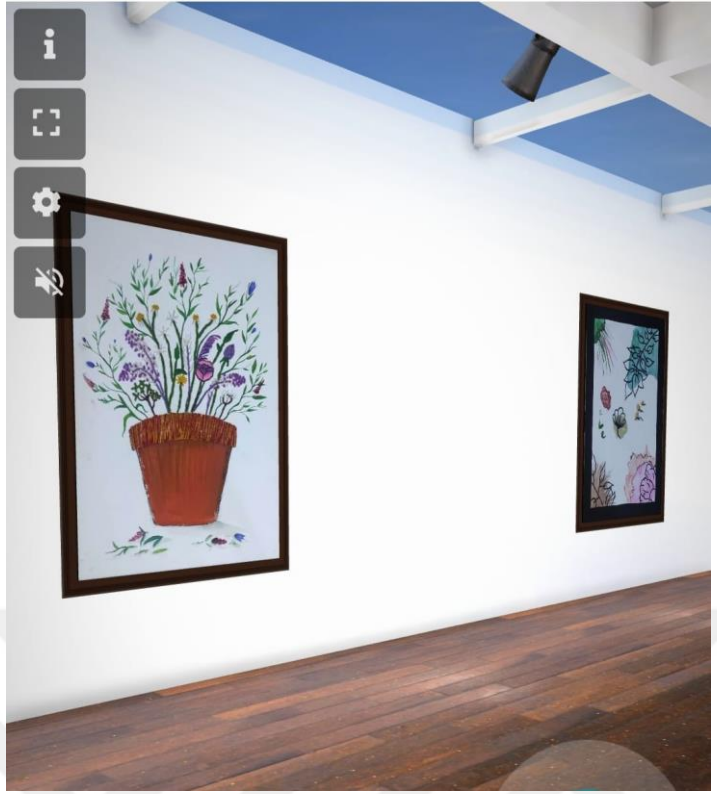
1. Sergi artsteps uygulaması üzerinden hazırlanmıştır. Sergi linki aşağıda belirtilmiştir.

(<https://www.artsteps.com/view/64e5dccb8c5cdced05c8bd24?currentUser>)

2. Sergi linkine tıklanarak sergiye ulaşılabilir.

3. Sergiye ait görsellerden birkaç örnek aşağıda verilmiştir

SERĞİ KATALOĞU

Uygulama 1)

AKREP

Karışık teknik uygulanmıştır (Tuval üzerine nakış tekniği ve akrilik boya kullanılmıştır).

Akrep motifleri ve gerçek akrep çizimleri yer almaktadır.

Sarı ve siyah renkleri hakimdir.

35x50 boyutundadır.

Uygulama 2)

ÇİÇEK BAHÇESİ

Karışık teknik uygulanmıştır (Tuval üzerine nakış tekniği ve yağlıboya kullanılmıştır).

Penç motifleri ve yaprak desenleri yer almaktadır.

Mor, kahverengi, sarı, yeşil ve yeşil tonları kullanılmıştır.

Uygulama 3)

SOYUT SANAT

Karışık teknik uygulanmıştır (Tuval üzerine nakış tekniği suluboya kullanılmıştır).

Yaprak desenleri gül ve gelincik çiçeği stilize edilerek yer almaktadır.

Yeşil, kahverengi, kırmızı ve pembe renkleri kullanılmıştır.

Uygulama 4)

PENÇ

Karışık teknik uygulanmıştır (Tuval üzerine nakış tekniği akrilik boya kullanılmıştır).

Penç motifleri ve yaprak desenleri yer almaktadır.

Pembe, kahverengi, sarı, mavi yeşil ve mor renkleri kullanılmıştır.

Uygulama 5)

KADIN

Karışık teknik uygulanmıştır (Tuval üzerine nakış tekniği yağlıboya kullanılmıştır).

Penç motifleri ve yaprak desenleri yer almaktadır.

Pembe, kahverengi, sarı, mavi, kırmızı, yeşil ve mor renkleri kullanılmıştır.

Uygulma 6)

BEZEME

Karışık teknik uygulanmıştır (Tuval üzerine nakış tekniği ve yağlıboya kullanılmıştır).

Penç motifleri ve yaprak desenleri yer almaktadır.

Pembe, kahverengi, sarı, mavi yeşil ve kırmızı renkleri kullanılmıştır.

Uygulama 7)

LALEZAR

Tuval üzerine nakış tekniği kullanılmıştır.

Lale motifi, Penç motifleri ve yaprak desenleri yer almaktadır.

Kırmızı, sarı, mavi ve yeşil renkleri kullanılmıştır.

Uygulama 8)

SARMAŞIK

Karışık teknik uygulanmıştır (Tuval üzerine nakış tekniği ve akrilik boya kullanılmıştır).

Sarmaşık, çiçek tomurcukları ve yaprak desenleri yer almaktadır.

Pembe, kahverengi, sarı, yeşil ve mor renkleri kullanılmıştır.

Uygulama 9)

SAKSIDA HAYAT

Karışık teknik uygulanmıştır (Tuval üzerine nakış tekniği ve akrilik boya kullanılmıştır).

Çiçek tomurcukları, papatya, dal ve yaprak desenleri yer almaktadır.

Pembe, kahverengi, sarı, mavi yeşil ve mor renkleri kullanılmıştır.

Uygulama 10)

SON BAHAR

Karışık teknik kullanılmıştır (Tuval üzerine nakış tekniği, akrilik boya ve gerçek yapraklar yapıştırılmıştır)

Yaprak desenleri yer almaktadır.

Yeşil, yeşilin tonları, kahverengi, kahverengi tonları, sarı ve sarı tonları kullanılmıştır.

Uygulama 11)

SUYOLU

Karışık teknik uygulanmıştır (Tuval üzerine nakış tekniği, suluboya ve yağlı boya kullanılmıştır).

Suyolu motifi yer almaktadır.

Kırmızı, koyu yeşil, sarı, pembe, mavi ve yeşil renkleri kullanılmıştır.